

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО
ЗРОСТАННЯ»**

Виконав: студент 4-го року навчання,
напряму підготовки
6.030501 Економічна теорія

Жуленков Микола Вікторович

Керівник Бажал Ю.М.,
доктор економічних наук, професор

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою « _____ »

Секретар ЕК _____

« _____ » _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.....	7
1.1 Класифікація загальних теорій податків, методів та функцій на яких базується податкова система.....	7
1.2 Роль податкової системи в забезпеченні економічного зростання країни.....	18
1.3 Вплив податкової системи на економічне зростання, як індикатор її ефективності.....	24
Висновки до розділу І.....	28
РОЗДІЛ II ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ.....	33
2.1 Статистичний аналіз впливу оподаткування на детермінанти економічного розвитку.....	33
2.1.1 Вплив оподаткування на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності.....	33
2.1.2 Вплив оподаткування на розвиток підприємницької діяльності....	40
2.2 Економетричне моделювання впливу податкової системи на макроекономічні показники економічного зростання в Україні.....	48
Висновки до розділу II.....	54
РОЗДІЛ III НАПРЯМИ СТВОРЕННЯ ВПЛИВОВОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ.....	56

3.1 Фактори в податковій системі України, що сповільнюють економічне зростання	56
3.2 Сучасний стан та напрями розвитку податкової системи України.....	60
3.3 Рекомендації формування впливової податкової системи в Україні.....	64
Висновки до розділу III.....	68
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність проблеми. Оптимальна податкова система є важливим економічним інструментом, який на 80% формує бюджети країн, забезпечуючи ведення економічної діяльності. За останні 200 років, податкова система вдосконалювалася через синтез економічних теорій, формувалися принципи та методи оподаткування з метою отримання більшої користі для розвитку господарств і держави. Відповідно, виникає потреба в дослідженні зв'язку між податковою системою та економічним зростанням. Обґрунтування генезу та елементів податкової системи, переходить в аналіз факторів на які вона впливає, що відкриває перспективу для дослідження змін цих факторів. Формування сучасної та впливової податкової системи є однією з головних економічних цілей будь якої країни світу, яка хоче досягнути швидкого економічного росту. Важливо побудувати зв'язки між оподаткуванням та факторами економічного росту, проаналізувати оптимальні фіскальні інструменти, розробити методологію рекомендацій, стосовно формування впливової податкової системи.

Об'єктом дослідження є податкова система у вигляді державного фіскального інструменту, реформування якого може позитивно або негативно впливати на фактори економічного розвитку; теоретичне підґрунтя оподаткування є передумовою аналізу для формування подальших зв'язків з детермінантами росту економіки.

Предметом дослідження є податкова система, як один з головних чинників економічного зростання держави.

Метою дослідження є формування та узагальнення теоретичної бази та аналіз аспектів практичного впливу податкової системи на елементи економічного зростання.

Серед завдань дослідження варто виокремити такі:

- історичний генез податків за економічними теоріями, формування методологій та функцій впливу податкових систем.
- виокремлення передатних механізмів зв'язку податкових систем з економічним зростанням.
- розподіл податкового впливу на сукупний та структурний, пов'язуючи з теоретичними прикладами.
- статистичний аналіз динаміки податкових змін у країнах світу.
- дослідження наявності зв'язку між податковою системою та макроекономічними факторами.
- підтвердження теоретичних податкових моделей на сучасних прикладах податкових систем.
- оцінка стану розвитку податкових систем в світі та Україні, визначення бар'єрів та перспектив розвитку.
- формування рекомендацій з оптимізації оподаткування в Україні.

Під час створення дипломної роботи були використані такі **методи дослідження**: індуктивно-дедуктивний метод, метод порівняння, статистичні методи, економетричний метод, синтез, узагальнення та аналітичний метод.

Наукова новизна дослідження полягає в розподілі впливу податкової системи через сукупне податкове навантаження та через структуру, хоча в більшості розглянутих автором робіт на цю тему, виділяють щось одне. В дипломній роботі підтверджується гіпотеза про ефективність впливу на економіку зниження податкових ставок або впровадження податкового стимулювання, що дозволяє зрозуміти сукупність вигід, які отримують економічні суб'єкти, підприємства, держава, інвестори від ефективних податкових рішень. Також, підтверджується припущення, стосовно того, що підвищення податкового навантаження може зменшувати накопичення основного капіталу, інвестиції у проекти, виробничу діяльність, кількість робочих місць, відкриття нових підприємств, що сповільнює економічне

зростання. Доведення раціональності реформування податкової системи у бік зниження податкових ставок для України.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що наведені в дипломній роботі податкові засоби впливу на механізми економічного розвитку мають кінцеву мету покращення рівня життя людей, адже слід пам'ятати слова І. Канта, що «людина це ціль, а не засіб». Тому ціллю держави є знаходження тієї рівноваги, коли ціллю податкової системи є забезпечення державним благом людини і в той же час ефективного економічного зростання.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

1.1 Класифікація загальних теорій податків, методів та функцій на яких базується податкова система

Темою дослідження в цій роботі є вплив податкової системи на економічне зростання, тому слід розібратися з податковою сферою в теоретичному розрізі. Це допоможе зрозуміти, як формувалася та чи інша податкова політика та які податкові важелі використовувалися для забезпечення та впливу на економічне зростання. Перед тим, як пов'язувати податкову систему та ріст економіки, важливо дослідити прогрес самої податкової системи, адже податкова система модифікувалася та підстроювалася під реалії економічного розвитку з моменту свого створення людьми. Прослідимо трансформацію оподаткування від примітивного «дару» до більш складних економічних теорій оподаткування, спираючись на думки видатних економістів. Проаналізуємо економічні теорії оподаткування з боку їх ефективності впливу на економічний розвиток. Однією з цілей формування цих теорій, є отримання відповіді, як через податкову систему стимулювати розвиток факторів економічного зростання, таких як: інвестиційно-інноваційна діяльність, діяльність підприємств, інвестиції в основний капітал та іноземні інвестиції, державний фінансовий апарат, зниження рівня тіньової економіки, збільшення видатків держави, тощо.

У своїх фундаментальних працях американський спеціаліст з оподаткування Е. Селігман поділяє первинне формування податків на етапи. Спочатку податки мали вигляд дару богам, далі податки отримували більш державну форму, просувалася ідея, що податки необхідні для ефективного державного функціонування. Тобто громадянин тих часів мав усвідомлювати, що цінності від яких він відмовляється підтримують інтереси суспільства через державний апарат [1]. Доповнюючи класика, можна припустити, що державний апарат в

свою чергу реінвестував ці кошти в соціально-економічні блага того часу, надаючи людям кращі умови для розвитку своїх домогосподарств.

Американський економіст Р. Масгрейв характеризує ранню стадію впровадження податкової системи, появою податку на землю, податком на заробітну плату та доходи. Також важливо відмітити появу податків на торгівлю. Пізня стадія в інтерпретації Масгрейва включає в себе збільшення кількості методів стягнення податків. З'являються принципи рівності та справедливості, які переростають у створення непрямих податків [2]. На мою думку, потреба в появі нових видів податків та методів їх стягнення напряду залежала від економічного зростання, яке є неминучим. Технічний прогрес того часу та розширення ринкових відносин, потребували їх фіскального регулювання з боку держави. Принципи рівності та справедливості не зникли, а навпаки стали лозунгом ефективної податкової системи і у наш час.

Класифікуючи теорії податків, які почали отримувати офіційний вигляд у роботах економістів починаючи з XVI століття, слід згадати одну з перших *теорій обміну*. Ця теорія мала безоплатний характер та застосовувалась у середні віки. Ідея теорії полягала у тому, що через виплату податку, громадяни отримували від держави певні гарантії порядку та захисту від нападів [2]. Наразі розвиток економіки залежить від мирного часу в світі, адже будь які воєнні дії на території юрисдикції сповільнюють економічне зростання, що можна спостерігати за 2014-2015 роки в Україні.

Перейдемо до *класичної теорії* оподаткування, основоположником якої є батько економічної науки А. Сміт, що в роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.) зробив огляд на принципи оподаткування, історичну політику податкових систем по всій Європі. Сміт вважав, що оподаткування повинно вводитися пропорційно вигодам, які отримуються платниками податків. Також, податки повинні бути пропорційні тому, скільки людина отримує від існування в суспільстві, повинна бути пропорційність між рівнями доходів, такими як рента, прибуток за заробітна плата. Буквально А.

Сміт стверджував : «Суб'єкти кожної держави повинні якомога краще сприяти уряду пропорційно їх відповідними можливостями; тобто пропорційно доходам, які вони отримують під захистом держави» [3] – що є першим принципом оподаткування. Другим принципом є визначення ставки податку, вона не повинна бути випадковою, оскільки тоді може бути зловживання положенням збиральниками податків та платники податків не зможуть раціонально планувати свої витрати. Третій принцип – зручність та простота податків для платника. Це означає, що кожен податок має стягуватися не створюючи зайвих проблем платнику. В четвертому принципі успішної податкової політики за А. Смітом говориться про рівноважність стягнення податків: «Податок повинен бути гнучким, щоб менше вилучати грошей з карманів людей, не перевищуючи потрібної кількості грошей в державній казні» [3]. Актуальність кожного з цих принципів з роками тільки зростала, А. Вагнер та інші доповнювали їх та модифікували.

На мою думку основним факторами економічного зростання за класичною теорією оподаткування були земельна та підприємницька діяльність. Оскільки А. Сміт в ті часи поділивши податки на прямі и непрямі, виходячи із факторів виробництва описав дохід землевласника доходами з капіталу та праці, розробивши два прямих податки : на прибуток і на заробітну плату робочих.

До теорії примусового типу відноситься *теорія рівних жертв*, яка стверджує, що всі члени суспільства повинні приносити рівні жертви заради спільного блага. Ця теорія має вирішальне значення для політичної економії з 18-го століття, особливо в тому, що стосується оподаткування. Встановлення рівномірної системи оподаткування, при якій податковий тягар стає рівномірним для усіх економічних осіб, вперше, теоретично запровадив британський економіст Дж. Міль (1844 р.). Тобто мається на увазі прогресивна система оподаткування. Дж. С. Міль також виступає як філософ і говорить, що щастя, яке формує утилітарний стандарт поведінки, це не щастя самого агента, а щастя всіх зацікавлених сторін. «Теорія жертв слідує за принципом, що вплив понесеної

жертви від виплати частини свого доходу платника у 100 дол. з доходу 1000 дол. рівноцінно 10000 дол. податку для платника з доходом у 100 000 дол» [4]. Так само «морально правильно» вчений відноситься і до формування податків, де повинні враховуватися всі зацікавлені сторони. За його словами держава повинна отримувати достатньо податкових надходжень для ефективного економічного зростання, а економічні особи не відчувати на собі важкість сплати податків.

Погоджуючись з Дж. Мілем, зазначимо, що прогресивний метод оподаткування дійсно згладжує нерівність ринкового розподілу прибутків та в теорії впливає на економічне зростання. Наразі такий метод оподаткування застосовується в США – в країні з високорозвиненим економічним устроєм. Встановлення такого податку на доходи підприємств, дало б можливість для розвитку нових та малих підприємств, що в свою чергу спричинить економічне зростання.

Прогресивне оподаткування було більше розвинуто економістами зі Швеції Е. Ліндалем та К. Вікселем з початку 20- го століття (1919 р.) . Теорія вказує, що високі податки лягли на тих, чиї доходи є вищими за середні. Платники податків отримували свої втрачені кошти у формі державної допомоги та послуг. Е Ліндаль намагався вирахувати критерії оптимального та справедливого оподаткування, коли витрачені кошти прямо пропорційно вертаються у тому ж обсязі але у вигляді надання суспільних благ [2].

Кейнсіанська теорія оподаткування. Британський економіст Дж. Кейнс, відомий своєю роботою з економіки військового періоду написаною в 1936 році та сприянню створення Міжнародного валютного фонду та Всесвітнього банку, вважає, що уряд повинен пильно стежити за трьома основними показниками: процентні ставки, податкові ставки і соціальні програми. Податки з прибутку грають ключову роль в формуванні прибутку уряду для фінансування державного сектору, освіти, медицини, тощо. Кейнсіанська податкова теорія вважає, що уряд повинен підвищувати ставки податків з прибутку під час економічних підйомів, що буде стимулювати економічну активність. В той же

час, коли рівень економіки спадає або йде циклічний спад, уряду слід понизити ставки податку з прибутків з фізичних та юридичних осіб. Таким чином, приватний сектор буде мати додатковий фінансовий капітал для інвестування в проекти і просування економіки вперед [2].

Ідея тут полягає в тому, що грошові резерви, створені під час економічних бумів, допоможуть пом'якшити падіння державних доходів. З цього можна зробити висновок, що кейнсіанська теорія тяжіє до прогресивного оподаткування – це мінімізує ризики підприємств стосовно капіталовкладень. Але високі податки можуть мати негативний вплив на такі фактори економічного зростання як: інвестиції в основний капітал, наймання робочої сили, відкриття нових підприємств, рівня тіньової економіки, тощо, навіть під час економічного підйому.

Неокейнсіанська теорія впроваджувала методи прямого і непрямого управління. Приведена в дію економістами В. Фішером та Н. Калдором в 1960-ті роки. Вони вважають, що податковий тиск має бути в галузі споживання, звідси – ідея посилення непрямих податків. Такі введення були розраховані на стабілізацію, а саме введення кредитної стабілізації, регулювання прибуткового оподаткування, заробітної плати, прискорена амортизація, тощо. В свій час консультант президента США та лауреат Нобелівської премії Джозеф Стігліц спеціалізувався на проблемах оптимального оподаткування. Він виділяв такі критерії системи оподаткування: простота – адміністративний апарат не повинен витрачати багато коштів на податковий контроль; гнучкість – податкова система повинна автоматично реагувати на економічні зміни; справедливість – податкова система повинна розподіляти податковий тягар індивідуально до кожної особи ринку [2]. Д. Стігліц був прихильником А. Сміта, що видно з схожості поглядів цих видатних економістів на головні принципи економічного зростання на яких базується сучасна податкова система.

Неокласична теорія (виходить на макроекономічний рівень, починаючи з 1960-х років) включає в себе ряд підтеорій, але розберемося з суттю цього

направлення зі сторони податкових систем. Однією з головних відмінностей між класичною та неокласичною теорією, є те, що неокласична теорія пояснює «цінність» об'єкту не як властивість вкладену під час виробництва, а як цінність пов'язану з відносинами між об'єктом і особою, яка отримує об'єкт. Кілька економістів в різних місцях приблизно в один і той же час (1870-і і 1880-і роки) почали засновувати свою «цінність» на взаємозв'язку між витратами на виробництво і «суб'єктивними елементами», які пізніше називали «пропозицією» і «попитом». Це стало відомо як маргінальна революція в економіці, і всеосяжна теорія, яка розвивалася з цих ідей, стала називатися неокласичною економікою (першим, хто використав термін «неокласична економіка», був американський економіст Торстейн Веблен) [5]. За теорією між пропозицією і попитом повинна бути рівновага, тобто економіка повинна тяжіти до стану рівноваги. Роль держави повинна бути мінімальною та не обмежувати ринок. Податки в цій теорії займають другорядне місце, оскільки вони не повинні створювати бар'єри для підприємств. Тому неокласична теорія пропонує для економічного росту зменшення рівня податків, надання субсидій та пільг фірмам, корпораціям та фізичним особам, які створюють попит на ринку.

Значно розвинули неокласичну теорію у свій час, такі економісти як А. Лаффер, М. Фрідмен, А. Пігу.

В другій половині 20-го століття А. Лаффер та його прихильники розвивали *Теорію економічної пропозиції*. Ця макроекономічна теорія стверджує, що більш низькі податкові ставки сприяють економічному зростанню. Річ у тім, що нижчі податкові ставки збільшують число об'єктів оподаткування. Споживачі будуть отримувати вигоду від більшої пропозиції товарів та послуг за нижчими цінами, зайнятість також виросте.

Для накопичення бюджету та інвестицій, розвитку виробництва, створення робочих місць, зниження інфляції, теорія економічної пропозиції пропонує:

- Ввести оптимальні податкові ставки, щоб стимулювати працювати, інвестувати і ризикувати. Зниження ставок прибуткового податку і усунення або зниження тарифів – є прикладами такої політики.
- Інвестиції в нове капітальне обладнання та наукові дослідження і розробки для подальшого підвищення продуктивності. Дозволяючи підприємствам амортизувати основне обладнання швидше (наприклад, два роки, а не вісім), спонукаючи їх інвестувати.
- Впровадити пільги та субсидії, щодо підтримання капіталу підприємств.
- Скорочення державного регулювання, щоб стимулювати формування і розширення бізнесу. [6]

Головною ідеєю теорії економічної пропозиції стала крива Лаффера. Крива Лаффера описує, як зміни податкових ставок впливають на доходи уряду двома способами. Перший спосіб Лаффер називає «арифметичним». Кожен долар у вигляді зниження податків, безпосередньо переходить в один долар зменшення державних доходів, але це не зовсім так. Другий ефект більш довгостроковий, який Лаффер називає «економічним» ефектом. Він працює в зворотному напрямку. Нижчі податкові ставки дають гроші в руки платників податків, які потім їх витрачають. Це створює більше ділової активності, щоб задовольнити споживчий попит. Для цього компанії наймають більше працівників, які потім витрачають свій додатковий дохід. Це прискорення економічного зростання призводить до збільшення податкової бази. В кінцевому підсумку він замінює будь-який дохід, втрачений внаслідок зниження податків. Головна ідея у тому, що зростання податкової ставки від 0 до 100% буде приносити податкові надходження лише до певного рівня підйому, після цього рівня надходження знизяться до нуля, оскільки люди не готові платити завищені ставки. В той же час низька ставка податку буде сплачуватися більшою кількістю юридичних та фізичних осіб, деякі з них вийдуть з тіньового сектору. Тобто мала ставка податку може приносити такі ж самі надходження, як і висока.

Глобальні податки впливають, безпосередньо, на економічний розвиток в усіх країнах світу. Їх засновником вважається один з провідних мислителів Нової Економіки Дж. Робертсон, автор «Нової економіки розвитку» написаної в 1997 році. Головні ідеї:

- Необхідно зберегти природні ресурси та відновити баланс глобальних екосистем.
- Встановити податки на міжнародні ресурси, добування нафти, рибальство океанічних масштабів.
- Встановлення податків на діяльність, що забруднює зовнішню середу.
- Податки на військову сферу.
- Епоха «багатства націй» закінчилася, і настав час для того, що Джеймс Робертсон назвав «світовою людською спільнотою». [7]

Враховуючи той факт, що більшість з економічних теорій оподаткування для впливу на економічний розвиток спиралася на різні методи оподаткування, які бачилися ефективними в ті часи. Розглянемо декілька основних методів впливу оподаткування, що допоможе нам в подальшому розібратися, який з методів чинить більш ефективне економічне зростання та які вдосконалення слід вводити, для оптимізації всіх факторів економічного зростання.

Методи оподаткування:

- Пропорційний метод оподаткування – це система податків, яка накладає відносно однаковий тягар на всіх платників податків, тобто коли податкові зобов'язання і доходи зростають в рівній пропорції. Використовується для створення рівності між граничними та середніми ставками податку. Це означає, що люди нижчого класу, середнього класу, або вищого класу сплачують однакову суму податку. Оскільки податок нараховується за фіксованою ставкою для всіх, незалежно від того, чи отримується вищий дохід, чи менший дохід, він також називається фіксованим податком.

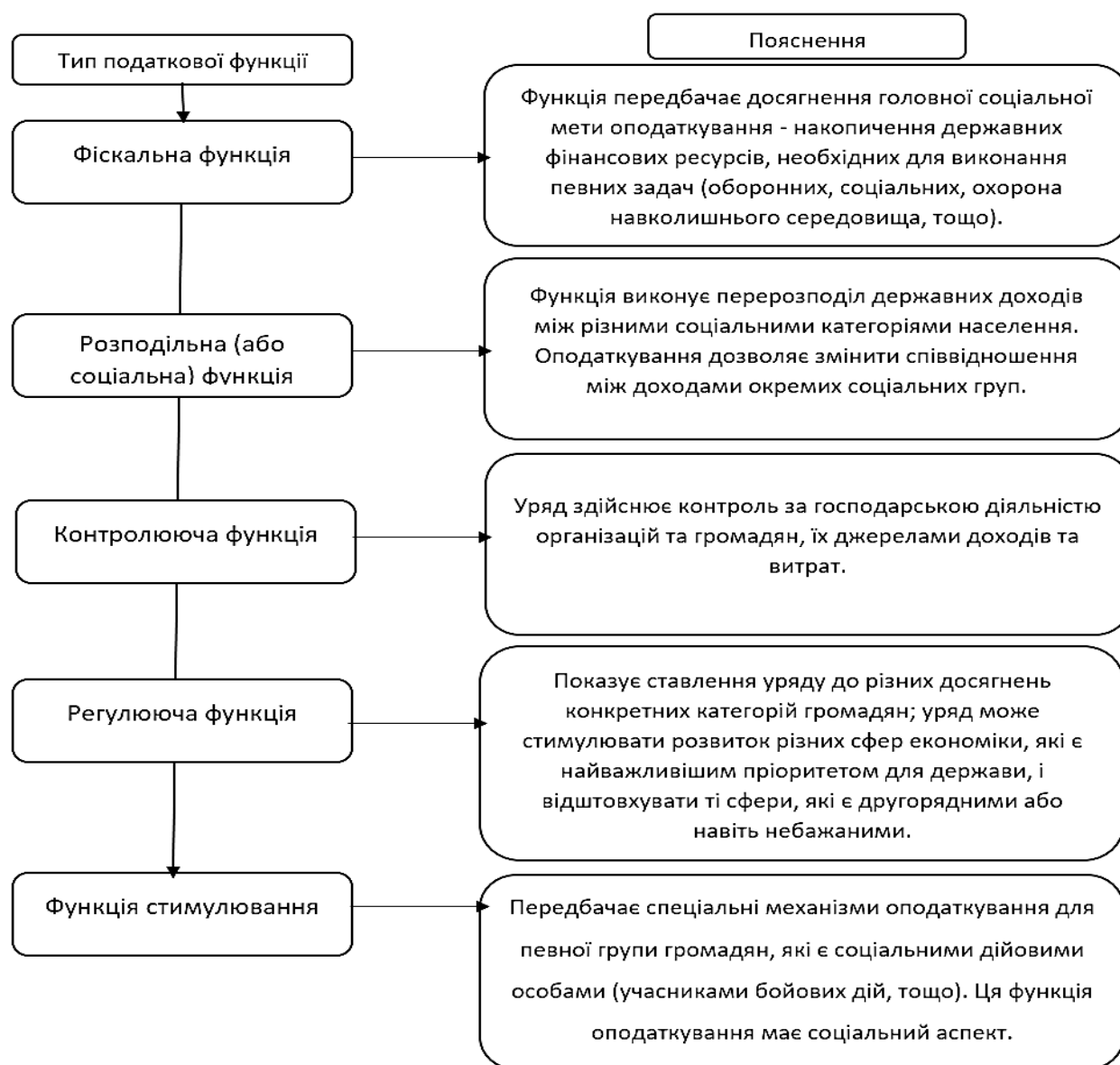
Вважається, що такий метод оподаткування стимулює людей більше працювати та мотивує отримувати більші заробітки, адже не має обмежень для доходів. Пропорційний податок заснований на теорії, що оскільки всі рівні, податки також повинні нараховуватися однаково [8].

- Прогресивний метод оподаткування - полягає у становленні більш високих податкових ставок для заможних верств населення та нижчих ставок для бідних. Він заснований на доході або багатстві платника податків. Прогресивний податок не шкодить заможним людям, але знижує їх здатність інвестувати в акції, збільшувати пенсії накопичення або купувати предмети розкоші. Прогресивне оподаткування покращує купівельну спроможність бідних. При цьому перерозподіляє доходи і стимулює економіку. Наприклад, в період з 1936 по 1980 роки в США сама висока податкова ставка складала більш ніж 70% [8].
- Регресивний метод оподаткування – податки регресивні, коли вони накладають більш важкий тягар на бідних, ніж на багатих. У бідних сім'ях велика частина їх доходів йде платою за житло, їжу та транспорт. Будь який податок знижує їх здатність дозволити собі ці основи [8].

Щоб зрозуміти через які важелі податки чинять вплив на економічний розвиток, розглянемо їх функції. Існує такі основні функції оподаткування: фінансова, регулююча, розподільча та контролююча. Регулююча ділиться на три підфункції: стимулюючу, дестимулюючу та функцію реплікації.

Функції податкових систем:

Таблиця 1.1.(1) Детермінація функцій податкових систем.

Таблиця: складено автором на основі джерела [8].

Деякі з оглянутих теорій відображають розмежування та розвиток класів податків, як інструменту фіскального впливу на розвиток економіки шляхом класифікації податкового механізму, розділяючи податки на прямі та непрямі від способу їх стягнення. Детермінуємо їх значення у сучасній податковій системі:

Класи податків:

Прямі податки – зазвичай, це податки з фізичних осіб і вони, як правило, базуються на платоспроможності платника податків, яка вимірюється доходом, споживанням або чистим багатством. Прямі податки включають прибутковий

податок, податок на майно, корпоративний податок, податок на нерухомість, податок на дарування, податок на прибуток і податки на активи.

Непрямі податки – стягуються з виробництва або споживання товарів і послуг або з транзакцій, включаючи імпорт та експорт. Приклади включають в себе загальні та вибіркові податки з продажів, податок на додану вартість (ПДВ), податки на будь-який аспект виробництва, податки на юридичні і митні угоди.

Розглянемо їх особливості та відмінності у вигляді таблиці: *Таблиця 1.1.(2)*

Критерій	Прямі податки	Непрямі податки
Платник податку	Фізична або юридична особа, яка має дохід або майно.	Кінцевий споживач товарів та послуг.
Сплата в держ. бюджет	Відбувається прямо, сплачує, безпосередньо, платник податку.	Посередником між платником податків та державою виступає продавець.
Об'єкт оподаткування	Доходи; Майно фізичних та юридичних осіб, рухоме і нерухоме.	Товари, послуги.
З чого складається податок	Виходячи з розміру доходу платника або виду оподатковуваного майна.	Виходячи з вартості товару або послуги.
Прозорість	Прозорий, оскільки сума податку до сплати відома заздалегідь.	Непрозорий. Споживач не завжди знає, що частину ціни його товару складає ПДВ.
Складність підрахунку	Складний.	Простий.

Таблиця: створена автором на основі джерела [8].

1.2 Роль податкової системи в забезпеченні економічного зростання країни

Ми виокремили наступні передатні механізми зв'язку податкових систем з економічним зростанням, такі як : фіскальне регулювання держави, формування ВВП, інвестиційну та інвестиційно-інноваційну діяльність, підприємницьку діяльність, рівень тіньової економіки.

Тому зазначимо, що податкова система, це впливовий інструмент державного регулювання економічного розвитку, інвестиційної діяльності у країні, макросегменту, виробничого сектору економіки, перспективних та провідних галузей. Система податків, також, виконує серйозну роль в економічному зростанні, впливаючи на такі фактори: інноваційне підґрунтя країни, технологічний та техногенний розвиток, кількість та якість інвестицій у країні, сектори великого та малого бізнесу, людський капітал, сферу обліку та фінансового регулювання, соціально-економічну структуру, тощо.

Оскільки в цій роботі предметом дослідження є податкова система, як чинник економічного зростання, для подальшого аналізу важливо визначитися з роллю податкової системи в економічному розвитку країни – наскільки суттєвим є вплив сукупності податків, зборів та інших обов'язкових платежів у формуванні бюджету та вагомих макроекономічних показників. Загальноприйнятим є означення податкової системи, як інструмента державного регулювання за для накопичення та перерозподілу доходів. Одним з яскравих історичних прикладів ролі доречного оподаткування, що стимулювало економічне зростання, були податкові реформи Людовика XIV, які поліпшили становище звичайних землеробів та більш рівномірно розподілили податкове навантаження на заможні верстви населення. Була введена податкова ставка 10% на доходи землевласників, сеньйорів, заможних торговців, та навіть дворян. Цією десятиною Король Сонце заспокоює бідних, показуючи їм, що він в першу чергу змушує сплачувати багатих – тобто така політика вже має відголоски

сучасних пропорційних систем оподаткування. Таку фінансову реформу французький вчений Жан-Крістіан Птіфіс описує наступними показниками : «Податкові збори здобули в ті часи найширший, досі небачений розмах. Державний бюджет, в 1620-1630 роках практично не виходив за рамки 40 мільйонів ліврів, в 1635 році досягає розміру 208 мільйонів ліврів: це рекордний рік. За часів правління Мазаріні бюджет зростає від 120 до 140 мільйонів» [10].

Якщо звернутися до роботи Йозефа Шумпетера, а саме «Capitalism, Socialism, and Democracy», то на думку вченого з 1914 року податки перетворилися на основну статтю витрат сімей та підприємств, оподаткування стає неминучим. Податки також стали основним фактором, яким можна пояснити незадовільне економічне зростання. Крім того, для обов'язкового стягнення податків потребується величезний адміністративний апарат. Автор вказує, що його єдина функція це боротьба з буржуазною верствою населення за кожний долар її доходів [11]. На мою думку, враховуючи все вище згадане, основна роль податкової політики в різних країнах, є розподіл ставок податків на доходи верств населення. Іншими словами податкова система повинна гарантувати рівність та справедливість при економічному зростанні.

Фіскальний інструмент держави, як фактор впливу на економічне зростання:

Наразі не одна держава не може повноцінно функціонувати без дієвої податкової системи, тому що в формуванні бюджету податки займають 80% всіх надходжень. Податкова система є одним з основних елементів управління економікою. По-перше, податки виступають головним джерелом державних доходів. По-друге, фіскальна політика впливає на економічних суб'єктів та підприємства, до того ж не лінійно, а через більш складну систему. Через це постає питання про загальну роль податкової системи в економічному стані, мірою якого можна вважати економічне зростання. Надалі визначимо головні ролі непрямого впливу податкових систем та структур на економічне зростання країн.

Однією з головних ролей податкової системи у економічному зростанні, є роль податків, як інструментарію держави. Оскільки від того, як уряд розподіляє бюджет залежить економічне життя країни. А бюджет формується більшою частиною з податкових надходжень, якими держава і впливає на економіку. Завдяки податковій системі, уряд може: регулювати грошову кількість податкових надходжень; може змінювати принципи обкладання тим, чи іншим податком; відокремлювати або об'єднувати податкові ставки між собою; водити податкові субсидії та знижки; розширювати сферу впливу податку, тощо. Податки збираються через прибутковий податок компаній, фізичних осіб, а також через товари та послуги. Завдяки збору податків податкові надходження використовуються для цілей розвитку. Дослідники бачать конструкцію податку як один із способів збільшення ресурсів таким чином, щоб це робилося на адміністративному і політичному рівні, а також, наскільки це можливо, сприяло б справедливості і ефективності [13].

Завдяки ролі оподаткування утворюється скарбниця, з якої уряд може [12]:

- Фінансувати господарську діяльність в різних масштабах.
- Фінансувати державні програми, такі як воєнні, пенсійні, медичні, освітні та інші соціальні.
- Фінансувати оборону своїх кордонів.
- Фінансувати державну структуру : судову, законодавчу, управлінську.
- Фінансувати видачу кредитів іншим державам.

Податковий вплив на ВВП, як індикатор економічного зростання:

Наступним показником від якого напряму залежить економічне зростання є рівень Внутрішнього Валового Продукту. Немалу роль в його формуванні грають саме податки. Важливо розуміти, що при оцінці впливу фіскальних змінних на економічне зростання необхідно виходити з того факту, що оподаткування впливає на економічне зростання виключно через його вплив на індивідуальні змінні зростання. Існують великі відмінності як у рівнях податків,

так і в структурах податків в країнах. Економічна теорія припускає, що ці відмінності можуть грати роль в поясненні відмінностей в економічних показниках. Структура податкової системи може впливати на ВВП, впливаючи на кількість відпрацьованих годин у виробничому секторі (використання праці), і загальної кількості виробленої продукції за годину (продуктивність праці), або на те й інше. Однак, як правило, складно оцінити загальний вплив податкової системи на результати виробництва з кількох причин. По-перше, зміни в будь-якому єдиному податку можуть одночасно впливати на кілька визначальних чинників у ВВП. Наприклад, зниження податку на робочу силу може збільшити зайнятість (що в кінцевому результаті впливає на використання робочої сили), але в той же час збільшує альтернативні витрати для здобуття вищої освіти, що може призвести до зниження стимулів для інвестицій в освіту (в кінцевому підсумку впливає на продуктивність праці). По-друге, податкові реформи зазвичай передбачають зміни в декількох видах податкових інструментів одночасно, що доповнює або компенсує вплив на детермінанти ВВП. По-третє, наслідки змін в оподаткуванні часто залежать від структури інших політик та інститутів [14]. Таким чином, несприятливий вплив податків на робочу силу та зайнятість, як правило, залежить від установ, що встановлюють заробітну плату, включаючи мінімальну заробітну плату, яка, крім іншого, впливає на оподаткування заробітних плат.

Роль оподаткування в стимулюванні росту інвестицій держави, підприємств в основний капітал, іноземних компаній:

Ще одним фактором, що грає свою роль в економічному зростанні є оподаткування інвестицій. При правильній політиці використання податкової системи стимулюється інвестиційна діяльність, яка генерує збільшення кількості інвестицій, покращення їх якості, що добре впливає на економічний зріст в цілому. Оподаткування регулює та стимулює іноземні інвестиції, може бути часткове або повне звільнення від сплати податків компаніям з іноземним інвестуванням. Практично всі уряди зацікавлені в збільшенні прямих іноземних

інвестицій. Вони можуть утворювати нові робочі місця, вводити нові технології і, в більш загальному плані, сприяти зростанню і зайнятості. В результаті чистий приріст внутрішнього доходу ділиться урядом за допомогою оподаткування заробітної плати та прибутку підприємств, що належать іноземцям, і, можливо, іншим оподаткуванням на бізнес (наприклад, податок на майно). Також, слід враховувати приватні інвестиції в основний капітал та їх оподаткування. Приватні інвестиційні рішення, що приймаються фірмами та іншими економічними агентами, дуже важливі для економічного зростання. Податкові надходження, які спрямовуються на продуктивні державні витрати, такі як автомобільні, дорожні, залізничні, енергетичні, транспортні та інші системи зв'язку, можуть стимулювати продуктивність приватних внутрішніх інвестицій в основний капітал [15].

Роль податків у забезпеченні інвестиційно-інноваційного розвитку:

Інновації стимулюють економічне зростання, але вони є крихким двигуном, який може або мотивуватися податковими стимулами, або ставати менш ефективним через високі податкових зобов'язань. «Інновація – комерційне впровадження нової продукції чи нових засобів виробництва» [16]. Уряд повинен розуміти взаємозв'язок між оподаткуванням та інноваціями, щоб розробити політику, яка принесе користь окремим особам і корпораціям. Правильна система податків повинна залучати інвестиції в інноваційні проекти. Роль податків може полягати у податковому стимулюванні, зокрема пільг з податків на прибуток або зниження податкових ставок, тощо. Тому не можна недооцінювати роль оподаткування в сфері інновацій, як двигуна економічного зростання.

Роль податків у забезпеченні розвитку підприємницької діяльності:

Що стосується розвитку економіки через розвиток підприємницького сектору, то в цьому факторі теж має свою роль податкова система. Особисті податки на прибуток, податки на приріст капіталу і податки на заробітну плату –

все це залишає індивідуальним підприємцям менший видатковий капітал. Чим вище ставка податку, тим більше капіталу виводиться з рук підприємця в руки уряду. Таким чином, логічно, що більш високі податкові ставки дають підприємцям менше грошей для реінвестування в їх бізнес, що призводить до зменшення числа робочих місць. Деякі економісти і політики також припускають, що потенційні підприємці можуть повністю відмовитися від створення малого бізнесу, якщо вони вважають, що високі податкові ставки будуть істотно поглинати їх прибуток.

Роль податків в рівні тіньової економіки:

В той же час, роль податків не завжди сприяє економічному зростанню, а навіть може його уповільнювати. Мова йде про негативний зв'язок між податковим тягарем та розміром тіньової економіки. Оскільки тіньова економіка не може обкладатися податком, вона розмиває податкову базу і знижує податкові надходження, змушуючи уряди вдаватися до інших способів фінансування своїх витрат. Відповідно, більша тіньова економіка повинна стимулювати уряд до переведення джерел доходів з податків, адже тоді можлива інфляція через емісію грошей.

Отже, підсумовуючи роль податкової системи та самих податків в економічному розвитку, можна зазначити, що податкова система центральним макроекономічним фактором будь-якої держави. На макроекономічному рівні – рівень податків – це прямий показний ролі податків в економічному житті країни і підраховується як частина грошової маси податків до ВВП [17].

1.3 Вплив податкової системи на економічне зростання, як індикатор її ефективності

Розібравшись з роллю податкової системи в економічному зростанні, час перейти до впливу, який цей важливий чинник творить. Вплив податкової системи на економічний розвиток, розглядається як одна з детермінант ВВП. Зміна податкового навантаження або диференціація податків в податковій системі, так чи інакше змінює надходження в бюджет країни та формує відсоток від ВВП. Важливо зрозуміти, наскільки фіскальний механізм впливає на підприємства, інвестиції в основний капітал та в інновації, тощо, адже це галузі від яких залежить економічний розвиток. Бажано зосередити увагу на податковій системі, її компонентах, а не на рівнях оподаткування, тому що відмінності між країнами в загальних рівнях податків в значній мірі відображають суспільний вибір щодо відповідного рівня державних витрат, що виходить за рамки аналізу податкової політики [18]. І навпаки, вивчення того, як податкова система могла б найкращим чином бути спроектована для сприяння економічному зростанню, є ключовим питанням для розробки податкової політики. Однак на практиці важко повністю відокремити аналіз загального податкового тягаря від аналізу податкової структури: країни з відносно високим рівнем податків можуть мати таку ж податкову систему, як в інших країнах з меншим рівнем податків [18]. Що ще більш важливо, повністю відокремити функцію підвищення доходів податкової системи від інших її цілей, наприклад, питання справедливості, навколишнього середовища або громадської охорони здоров'я. Щоб зробити оцінку впливу системи податків на економічні показники, я проведу огляд впливу системи податків на економічне зростання з боку податкового тягаря та з боку податкової структури, опираючись на наукові джерела.

Спочатку, за джерелом [24] поділимо податкове навантаження на 4 рівні. Що дасть змогу прослідити податкову політику держави, її інструментарій:

Рис. 1.3.1. Створено автором на основі джерела [24].

Вплив оподаткування на економічні показники не завжди є очевидним, оскільки зазвичай має непрямий характер, відносно цих показників. Наприклад, вищий податковий тягар, в деяких випадках, можна розглядати, як перешкоду для стійкого розвитку економічного рівня країни. Техаський економіст Джеральд В. Скалі зазначає, що в міру того, як податкове навантаження піднімається вище певного рівня, темпи економічного зростання сповільнюються. Скалі пов'язує уповільнення росту з неправильними витратами держави з бюджету. Держава приймає рішення не враховуючи потреби суспільства, орієнтуючись на політичні потреби та вигоди. З цієї точки зору, надмірне оподаткування може виникнути просто тому, що ставка податку, відповідна політичній рівновазі між конкуруючими групами з особливими інтересами, перевищує ставку, яка максимізує економічне зростання [19].

В своїй роботі, Дж. Стігліц поділяє податкову систему на незмінну та змінну. Змінні податки – фізична особа може змінити своє податкове зобов'язання просто шляхом скорочення закупівель товару. Незмінні податки – при яких немає нічого, що людина або фірма можуть зробити, щоб змінити податкове

зобов'язання. Економісти називають такі податки єдиночасними. Всі податки впливають на поведінку (зменшують купівельну спроможність). Змінність податків пов'язана з діями, розпочатими людиною для уникнення їх сплати – наприклад, працюючи менше, податкові зобов'язання зменшуються. Коригування оподаткування шляхом введення податків на види діяльності, які створюють негативні зовнішні ефекти, такі як забруднення, одночасно підвищує доходи і підвищує економічну ефективність [20]. З цього виходить, оподаткування, хоч і теоретично, але може змінювати економічні рішення впливаючи, таким чином на економічне зростання.

В деяких дослідженнях рекомендують знижувати податковий тягар через негативні відносини між податками і економічним зростанням. Дж. Кінг та С. Ребело в своїй роботі з приводу економічного зростання розробили двохсекторну модель економічного зростання. Вони провели податковий експеримент підвищивши ставки прибуткового податку з 20 до 30 відсотків. Оскільки збільшення податків безпосередньо впливає на ставку інвестицій за рахунок зниження прибутку після сплати податків для всіх форм нагромадження капіталу, довгострокові темпи зростання економіки знизилися. Кінг і Ребело також досліджують наслідки оподаткування в двохсекторній моделі, де один сектор виробляє споживчий фізичний капітал, а інший сектор виробляє людський капітал. Фізичний капітал використовується для виробництва людського капіталу, навіть якщо людський капітал не обкладається податком безпосередньо, податок на дохід в цілому впливає на зростання, але його величина залежить від важливості фізичного капіталу для виробництва людського капіталу [21]. Тому податок на доходи та споживання надає довгостроковий вплив на показники економічного зростання.

Р. Гордон та Ю. Лі дослідили, як податкова політика фактично впливає на темпи роста країни, дослідивши данні з 70 країн за 1970-1997 роки. Вони виявили, що встановлені ставки корпоративного податку значно негативно корелюють з міжсекторальними відмінностями в середніх темпах економічного

зростання, контролюючи різні інші детермінанти економічного зростання і інші стандартні податкові змінні. У регресії з фіксованим ефектом вони знову виявили, що підвищення ставок корпоративного податку веде до зниження майбутніх темпів зростання всередині країн. Їх оцінки показують, що зниження ставки корпоративного податку на 10 процентних пунктів може збільшити щорічний темп зростання ВВП приблизно на 1,1%. В оцінках з фіксованими ефектами з використанням набору панельних даних, побудованих для одного і того ж загального періоду часу, передбачувані ефекти більш значні, при цьому, Гордон та Лі прогнозують збільшення річного темпу зростання ВВП приблизно на 1,8% [22].

В свою чергу, Дж. Каррас та Д. Фурсері вважають, що як неокласичні, так і кейнсіанські теоретичні моделі пророкують, що більш високі податки знижують економічну активність, навіть незважаючи на те, що існує менше згоди щодо точних механізмів, які призводять до цього результату. Емпіричні дані їх дослідження показують, що більш високі податки дійсно призводять до значного і стійкого зниження ВВП на душу населення. Хоча точний розмір ефекту залежить від того, як вимірюється «податковий шок», їх оцінки припускають, що збільшення загальної податкової ставки на 1% зменшить ВВП на душу населення в розмірі -0,5% до -1% у довгостроковій перспективі. Також, в дослідженні виявлено, що зміна податків більше впливає на інвестиції, ніж на ВВП та споживання. Було розглянуто вплив чотирьох видів податків: податки на доходи і приріст капіталу; податки на майно; внески до фонду соціального страхування; і податки на товари і послуги. Ці економісти припускають, що всі чотири мають негативний вплив на реальний ВВП на душу населення, хоча податки на майно статистично не значимі. З трьох інших, за їх оцінками, збільшення податків на соціальне забезпечення або податків на товари і послуги більше впливає на обсяг виробництва, ніж збільшення прибуткового податку [23].

А. Лаффер також є одним з прихильників зниження податкових ставок для економічного розвитку. В підрозділі 1.1. було описано принцип функціонування

кривої Лаффера, тепер розберемося який вплив чинять ці податкові зміни. Крива Лаффера впливала на приріст капіталу, надаючи унікальну можливість вивчити вплив оподаткування на поведінку платників податків. Оподаткування приросту капіталу відрізняється від оподаткування більшості інших джерел доходу, оскільки люди мають більший контроль над приростом свого капіталу, оскільки їх прибуток напряду обкладається податком. Історичні данні відображають послідовну зміну ставки податку на приріст капіталу. Відразу, після зниження ставки податку на приріст капіталу спостерігається зростання доходів, в той же час після підвищення ставки податку на приріст капіталу доходи падають. В роботі від консалтингової фірми Laffer Associates, яка на протязі багатьох років веде хроніку взаємозв'язку між ставками податків та економічними показниками є наступні дані по США за часів Рейгана: «зниження ставок прибуткового податку і податку на приріст капіталу в 1981 році допомогло почати той період, який ми зараз оцінюємо як найбільш тривалий період створення багатства в світовій історії» [6]. «Після того, як податкові ставки в 1981 році скоротилися з 28 до 20 відсотків, доходи від приросту капіталу підскочили з 12,5 млрд. доларів в 1982 році до 18,7 млрд. доларів в 1983 році – на 50 відсотків – і виріс приблизно до 0,6 відсотка ВВП» [6].

З іншого боку не всі економісти притримуються ідеї, що всі податкові зміни мають еквівалентний або навіть позитивний вплив на довгострокове зростання. Вільям Г. Гейл (2016) пише, що: «зниження прибуткового податку викликає зростання, повторюється так часто, що іноді його сприймають як Євангеліє» [25]. Зниження податків дає можливість підвищити економічне зростання за рахунок покращення стимулів для роботи, заощаджень та інвестицій. Але вони також створюють ефекти до, які зменшують необхідність брати участь у продуктивній економічній діяльності, і вони можуть субсидувати старий капітал, великих підприємств, який забезпечує вигоди для власників активів, які підривають стимули для діяльності нових підприємств. Крім того, зниження податків як самостійна політика (тобто, не супроводжувана скороченням витрат), як

правило, збільшує дефіцит федерального бюджету. Збільшення дефіциту скоротить національні заощадження, а разом з тим капітал та майбутній національний дохід – що підвищить процентні ставки і це негативно позначиться на інвестиціях. Таким чином, чистий вплив зниження податків на зростання теоретично невизначено і залежить як від структури самого зниження податку, так і від термінів та якості його впровадження [25].

Саме структурний вплив податкової системи на економічний розвиток, добре видно на прикладі дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [18] :

- Податки на споживання, як правило, ПДВ або податок з продажів (який застосовуються до широкого спектру товарів і послуг), або специфічні податки на споживання, такі як акцизи і імпорتنі мита, які застосовуються до обмеженого числа товарів і послуг. В цілому, вважається, що податки на споживання і особливо ПДВ роблять менший негативний вплив на домашні господарства та фірм, а отже, і на ВВП, ніж податки на прибуток. Такі податки, можуть впливати на споживання «поганих товарів» - алкоголю, тютюнових виробів, підвищенням ставки, використовуючи це для компенсації інших податків. Багато країн ОЕСР підвищують податки на товари розкоші та знижують на товари першої необхідності. Причина в тому, що домогосподарства з більш високим доходом споживають відносно більше товарів з низькими податками, а отже виграють більше від нижчих ставок, ніж домогосподарства з низьким доходом.
- Податки на працю, такі як податки на доходи фізичних осіб та внески роботодавців і службовців, можуть потенційно негативно впливати на використання робочої сили, впливаючи як на пропозицію робочої сили, так і на попит на робочу силу. Податки на доходи впливають на робочу силу, оскільки співвідношення відпрацьованих годин до заробітної плати після сплати податків знижується. Нові емпіричні результати, засновані на даних для країн ОЕСР, виявляють деякі доказові факти, того, що внески

роботодавців та працівників в систему соціальних служб негативно впливають на загальну факторну продуктивність. Вочевидь, що

податки на дохід робітників негативно впливають на прямі іноземні інвестиції, збільшуючи вартість робочої сили в приймаючій країні.

- Корпоративні прибуткові податки – стягуються з корпорації як з юридичної особи, а не з фізичних осіб, які володіють корпорацією. Корпоративні прибуткові податки можуть впливати на швидкість накопичення капіталу, отже і на ВВП. Оскільки інвестиційні рішення фірм залежать від вартості та очікуваної віддачі від інвестиційних проектів, корпоративні податки можуть негативно впливати на інвестиції, зменшуючи їх після сплати податків. По-друге, складні корпоративні податкові кодекси можуть привести до високих витрат на дотримання податкового законодавства для фірм і до високого адміністративного навантаження для уряду, який поглинає ресурси, які можуть бути використані для виробничої діяльності, що призводить до зниження продуктивності і ефективності. По-третє, високі корпоративні податки можуть знизити стимули для інвестування в інноваційну діяльність за рахунок скорочення їх податкової декларації.

Висновки до розділу I

З появою податків люди отримують певні гарантії та вигоди. З'являються податкові теорії, класи та функції, які належать тим чи іншим економічним школам. Представлені в першому розділі економічні теорії були релевантні в час свого відкриття та увійшли в економічну історію. Це дає змогу простежити які податкові інструменти та важелі для економічного зростання використовувалися в хронологічному порядку.

В теоретичній частині другого пункту досліджується роль податкової системи та її важелів в економічному зростанні. На прикладі ролі оподаткування

в інвестиційній діяльності, інноваційній, підприємницькій, політичній, ролі в формуванні заробітних плат, основного\фізичного капіталу, тіньового сектору. Поняття «роль» перемижується з поняттям «вплив». Тому в другому пункті роль податків розглядається, як частка у формуванні бюджету, ВВП або як фінансовий інструмент держави. Роль в інвестиційній діяльності, може сприяти збільшенню кількості та якості інвестицій та приносити дохід державі. Роль податків в інноваційній діяльності як чиннику впливу, може мати вигляд стимулів, пільг або зниження ставок. Роль оподаткування в підприємницькій діяльності має різноплановий характер, може бути як стимулом для розвитку підприємницької діяльності так і причиною збитків, в залежності від податкової політики впливу уряду. На макроекономічному рівні – рівень податків – це прямий показник ролі податків в економічному житті країни і підраховується як частина грошової маси податків до ВВП. Огляд основних факторів у формуванні яких є роль податків дозволяє перейти до більш детального ознайомлення з впливом податкової системи.

На мою думку вплив податкової системи на економічний розвиток можна розглядати, як з боку податкового тягаря (сукупності податків – тиску), так і з боку податкової структури (впливу окремих податків, їх різновидів, пропорцій). В роботах деяких науковців ці поняття мають схоже значення, оскільки одне впливає з іншого. В розробленій класифікації думок авторів приведені різні стратегії податкового впливу на економічний ріст. Також, статичні дані з дослідження Р. Гордон, Ю. Лі та Дж. Каррас, Д. Фурсері говорять про ефективність впливу оподаткування, приводячі корпоративні податки. При підйомі податкових ставок їх дані відображають зниження ВВП на -1% в рік, і навпаки. Зниження ставок за А. Лаффером теж є ефективним впливом на економічне зростання та стимулом для росту ВВП, майже на 1% в рік. Є і ті, хто не вважає ефективним зниження ставок податків. Г. Гейл, вважає, що зниження допоможе лише в короткостроковій перспективі, в довгостроковій почнеться

дефіцит бюджету, домінування великих підприємств, скорочення національних заощаджень, що знов підвищить відсоткові ставки податків.

Податкова система відіграє важливу роль в формуванні макроекономічних та мікроекономічних факторів, здійснює вплив на хід економічного зростання країни. Головними елементами, які детермінують рівень економічного зростання, є рівень податкового тиску та структура оподаткування. Завданням фіскальної політики можна вважати знайдення рівноваги між поповненням бюджету та оптимальними ставками, які будуть справедливими для усіх економічних агентів. Податки на споживання роблять менший негативний вплив на домашні господарства та фірм, а отже, і на ВВП, ніж податки на прибуток. Податки на працю, можуть потенційно негативно впливати на використання робочої сили, впливаючи як на пропозицію робочої сили, так і на попит на робочу силу. Корпоративні прибуткові податки можуть впливати на швидкість накопичення капіталу, отже і на ВВП.

РОЗДІЛ II

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

2.1. Статистичний аналіз впливу оподаткування на детермінанти економічного розвитку

2.1.1. Вплив оподаткування на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності

Розібравшись в теоретичному розділі з видами впливу оподаткування, перейдемо до статистичних даних на прикладі країн ЄС. Такий аналіз дасть змогу оцінити динаміку змін економічних факторів під впливом податкової політики, тиску, змін в структурі, тощо. Виходячи з попереднього аналізу, одним з важливих інструментів впливу податкової системи, є зміна рівня податкових ставок, або їх кількості. В більшості досліджень, ефективним стимулюванням економіки до росту вважають зниження рівня податкових ставок або додаткове податкове стимулювання. Спробуємо підтвердити цю гіпотезу ефективності зниження/стимулювання податкових ставок, дослідженням податкових прийомів в інших країнах, на прикладі інвестиційно-інноваційної діяльності.

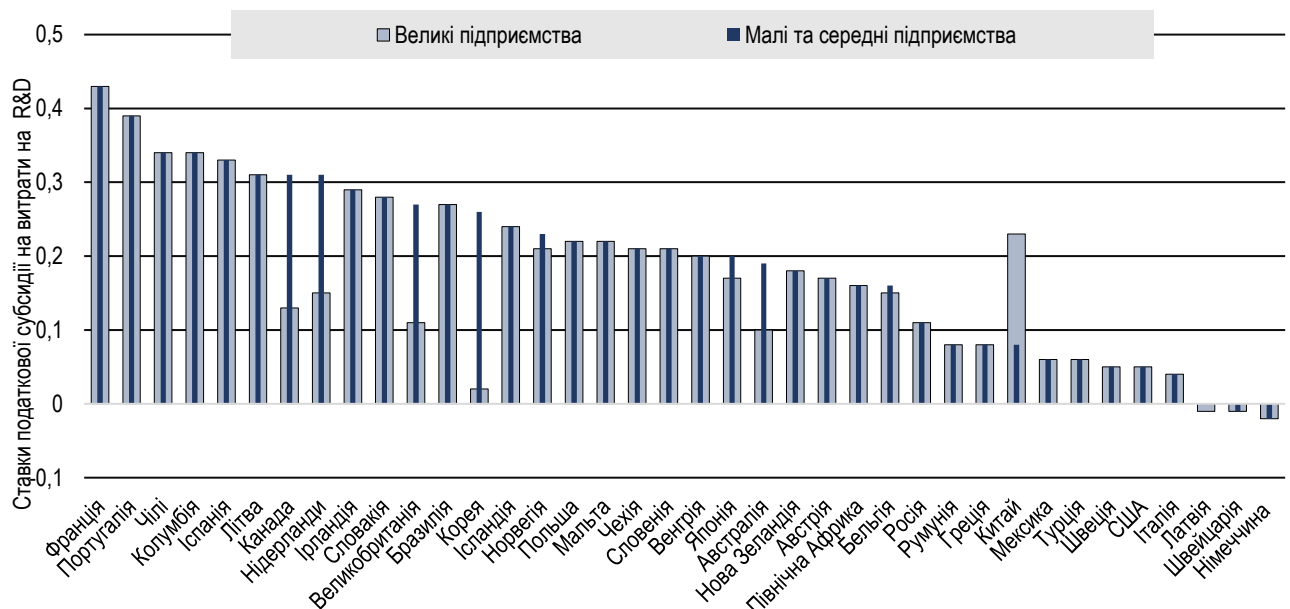
За словами Йозефа Шумпетера, інновації в економіці - головна причина збільшення інвестицій, впровадження нових продуктів та методів виробництва, відкриття нових ринків, тощо [45]. Тому інвестиційно-інноваційна діяльність в довгостроковій перспективі веде до економічного зростання, слід визначити ефективність податкового стимулювання в країнах ЄС та Україні. За даними ОЕСР, збільшення витрат на інноваційну діяльність на 1%, може пришвидшити економічний ріст на 0,61%. Дослідження МВФ 2016 року з інновацій, досліджень і розробок показує, що збільшення витрат на інноваційну діяльність

на 40% компаніями розвинених країн може привести до збільшення ВВП на 5%. В Україні слабо простежуються показники ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності, адже за Innovation Union Scoreboard 2018 року Україна має сукупний інноваційний індекс 24.7 [26], що за класифікацією IUS, відносить її до повільних інноваторів, в той час як середня ефективність інновацій в ЄС збільшилася на 8,8 пункта. Тому в цьому розділі проаналізуємо досвід країн, які використовують більш ефективну податкову політику.

Структура податкових пільг на «Research & Development» (R&D) в різних країнах сильно відрізняється. Для виявлення країн лідерів серед податкового фінансування інноваційної діяльності та аналізу, використаємо статистичні дані із бази даних OECD опублікованих за 2019 рік, що висвітлюють останні та довгострокові тенденції ролі податкових стимулів для R&D у поєднанні інноваційної політики для країн та партнерів OECD.

Ставки податкової субсидії на витрати на R&D, вибрані країни OECD, 2019 рік

Діаграма 2.1

Джерело: діаграма створена автором на основі даних [27]

За статистикою 2019 року (див. Додаток А), умовні ставки податкових субсидій є самими високими та прибутковими для малих, середній підприємств

(МСП) та великих компаній у Франції (0.43), Португалії (0.39), Чилі (0.34) та Китаї (0.24). У звіті «Measuring R&D tax support: Findings from the new OECD R&D Tax Incentives Database», OECD Science є пояснення, що ставка податкової субсидії на витрати на R&D, це B-Index – синтетичний інструмент для порівняння податкових пільг до граничної одиниці витрат на R&D, в залежності від розміру підприємства та сценарію прибутку [28].

Лідерами з податкового стимулювання інноваційної діяльності виявилися Франція та Португалія. Ці країни знаходяться серед країн «сильних інноваторів» в межах 50% і 90% від середнього показника результативності по ЄС у 2019 році. Тож визначимося які фіскальні прийоми використовують ці держави та який вплив це чинить на економічне зростання.

Зі звіту виділимо головні результати цих країн. У Франції вартість податкової підтримки збільшилась з 630 мільйонів євро у 2000 році до 6014 мільйонів євро у 2017, в той же час у відсотках до ВВП, цей показник сягнув з 0.04% до 0.28%. Доля податкових пільг в R&D від загальної маси державної податкової підтримки значно виросла, склавши 32% у 2005 році та 70% в 2017 році. Такі податкові зміни сприяли тому, що у Франції з 2006 – 2017 роки, інтенсивність досліджень та розробок виросла з 1.29% до 1.44% від ВВП. Португалія теж відрізняється якісним зростанням податкової підтримки за 2000-2017 роки з 18 мільйонів євро до 212 мільйонів євро. Доля податкових пільг в R&D від загальної маси державної податкової підтримки за 2005, 2012 та 2017 роки склала, відповідно 55, 65 та 81 відсотків. Ці дані свідчать, що податкова підтримка інновацій в Португалії збільшилась з 0.06% (2006) до 0.12% (2017) від ВВП, що є суттєвим показником [28].

Переходячи до підтвердження/спростування тематичної гіпотези цього пункту, розглянемо податкові механізми впливу Франції та Португалії на економічне зростання через інноваційну діяльність. Для підтримки інноваційних розробок та досліджень в бізнесі, французький уряд використовує поєднання прямого фінансування (наприклад, гранти або державні контракти на закупівлю)

та міри по зниженню податків. У країнах OECD і ЄС податкові пільги застосовуються в основному в формі податкового кредиту, який розраховується за ставкою, яка рахується до затвердженого R&D витрат компаній, і в останні роки вимір загальної підтримки R&D компаній підтвердив, що програми податкового стимулювання збільшують своє відносне значення в загальному обсязі державної підтримки підприємницького сектора в порівнянні з програмами прямої підтримки. Звертаючись до даних з OECD виділимо головні податкові зміни у Франції, починаючи з 2004 року, адже економічний розвиток відбувався поступово, тому важливо простежити, які важелі були використані:

- 2004 рік: збільшується розмір податкових пільг на виплату Дослідницького податкового кредиту (знижки) (CIR) з 6.1 млн. євро до 8 млн. євро. Для молодих інноваційних підприємств введені пільги по соціальному забезпеченню на термін до восьми років та послаблення прибуткового податку. Податковий кредит на основі обсягу витрат на дослідження та розробки складає 5%, додаткові ставки знижені до 45%.
- 2006 рік: ставка податкового кредиту на основі обсягу відповідно до CIR підвищується з 5% до 10%, а ставка додаткового податкового кредиту знижується до 40%. Максимальний розмір податкових пільг CIR підвищується з 8 млн. євро до 10 млн. євро на підприємство в рік.
- 2007 рік: річний ліміт податкових пільг CIR на одне підприємство збільшений з 10 мільйонів євро до 16 мільйонів євро.
- 2008 рік: CIR повністю заснований на обсязі досліджень та розробок. Кредитна ставка збільшена до 30% від обсягу витрат на дослідження і розробки до 100 млн. євро (з 16 млн. євро). За межами цього рівня фірми отримують 5% податковий кредит. Ставка 30% збільшена до 50% (перший рік) і 40% (другий рік) для фірм, які вперше запитують податковий кредит. Витрати, понесені в ході роботи, укладеної з дослідницькими органами державного сектора, для цілей податкових пільг в області наукових досліджень повертаються.

- 2011 рік: підвищені ставки податкових пільг для нових заявників знижені з 50% до 40% (перший рік) і з 40% до 35% (другий рік). Операційні витрати оцінюються за фіксованою ставкою як 50% (раніше 75 %) витрат на оплату праці та НДДКР і 75% (раніше 0%) вартості амортизації основних засобів.
- 2013 рік: підвищені кредитні ставки для нових заявників скасовані з 1 січня 2013 року.
- 2015 рік: в цей рік Франція вийшла на стандартну форму податкових пільг, яка використовується в більшості країн ОЕСР. Дослідницький податковий кредит складає 30% (до 100 млн. євро на R&D). Звільнення від соціального податку для молодих інноваційних підприємств і університетських підприємств, 100% на термін до 8 років.
- 2019 рік: порівняно з 2015 роком, додалися 20% на інноваційну діяльність (тільки для МСП), до 400 000 євро. Зарплати наукового персоналу повністю враховані. Експлуатаційні витрати враховуються шляхом повернення 50% витрат на персонал, зайнятих в R&D, плюс 75% амортизації активів, виділених на дослідження [28].

Аналізуючи ці дані ми бачимо інвестування коштів в знижки податкових кредитів на дослідження, які за 11 років вирости втричі (100 млн. євро). Великі компенсації на витрати та амортизацію засобів фірм в сфері R&D. Реформа 2008 року стала стратегією Франції, дослідницьким і оцінним органом державної політики. З тих пір число бенефіціарів збільшилося: в період з 2008 по 2015 рік вона збільшилася у 2,5 разів, а обсяг розподілених кредитів збільшився з 2 до 6 мільярдів євро. Франція фактично знижувала податковий тиск на підприємства та фінансувала їх. Тому Франція вважається привабливим місцем для інвестицій, згідно з такими критеріями.

Для підтвердження гіпотези «впливу», звернемося до роботи паризького Інституту Політичних публікацій (Антуан Боціо), який у своїй роботі (2019) оцінив вплив реформи CIR з 2008 року на інноваційну діяльність Франції. «Зростання корпоративних витрат на R&D у відсотках від ВВП слідувало за

еволюцією додаткових податкових витрат з 2008 року: зростання з 1,27% до 1,43% ВВП. Між 2007 і 2016 роками. Ефект мультиплікатора CIR становить від 0,9 до 1,5 в залежності від прийнятих методологій. Іншими словами, 1 євро CIR, витрачене державою, призводить в середньому до 1,20 євро додаткових витрат на дослідження і розробки компаній-бенефіціарів. Це означає, що 20% витрат на R&D не були б виконані без CIR.» Реформа підвищила кількість поданих патентів на розробки та дослідження. Що стосується продуктивності, вона на 1,6% вище в компаніях, які отримали вигоду від CIR. Також, ця реформа 2008 року допомогла в короткостроковій перспективі протидіяти депресивним наслідкам кризи, які виникли в 2008-2009 роках [29].

На відміну від Франції у Португалії сектор R&D характеризується наявністю програм прямої підтримки, що надаються європейськими програмами, такими як Horizon 2020 року. Що стосується програм непрямої підтримки, уряд Португалії з 1997 року впровадив програму податкових пільг – SIFIDE (Система податкового стимулювання для підтримки R&D на підприємствах), яка щороку передбачає податкові відрахування на витрати, пов'язані з діяльністю в області R&D. Португалія за період з 1998 по 2017 рік) підкреслила стійке зростання державного фінансування досліджень і розробок, а також повідомила про збільшення відносної важливості податкових стимулів в порівнянні з прямою підтримкою.

Португальські економісти Л. Феррейра та О. Ксав'є в своєму дослідженні [30] (2019) поділили підприємства на дві вибірки – тих, хто отримує податкове стимулювання та тих, хто ні. У вибірку увійшли 1523 компанії, які досліджували U-критерієм Манна-Уїтні для двох незалежних вибірок. Нульова гіпотеза (H0) полягала у тому, що дві групи компаній, які визначаються тим, як вони використовують податкові пільги на R&D, мають однакові показники конкурентоспроможності. «За результатами, отриманими в порівнянні з проведенням раніше оглядом літератури, ясно, що більшість компаній, що використовують податкові пільги на R&D, також використовують гранти, надані

європейськими, національними та регіональними механізмами фінансування. Крім того, компанії, які отримують вигоду від SIFIDE, демонструють кращі результати щодо співвідношення між загальними річними витратами на заробітну плату і кількістю найму співробітників, надаючи докази того, що компанії-бенефіціари SIFIDE мають вигіднішу оплачувану роботу, таким чином, утримуючи талановитих людей, щоб виконувати нестандартну роботу з доданою вартістю» [30].

Погоджуючись з авторами Л. Феррейра, О. Ксав'є та А. Боціо, можна підсумувати, що податкові пільги застосовуються в більшості розвинених країн як ефективний інструмент інноваційної політики поряд з державним фінансуванням. У світі існує багато форм реалізації податкових преференцій, які можуть зумовлювати збільшення витрат на R&D.

Отже, дослідження відображає взаємозв'язок впливу податкових пільг та стимулювання на один з факторів економічного зростання. Більш високі податки можуть допомогти перерозподілити дохід і знизити нерівність, але вони також можуть знизити стимули для винахідників розвивати інновації, які в кінцевому підсумку принесуть користь економіці. Дослідження підтверджує гіпотезу ефективності зниження/стимулювання податкових ставок. Це допомагає малим та середнім підприємствам, що позначається на кількості патентів у досліджуваних країнах. Також створюється конкурентна боротьба за гранти та податкові програми, такі як SIFIDE. Такі зміни сприяють притоку талановитих розробників, дослідників, які віддають перевагу тим фірмам з податковим стимулюванням, в яких є вищі зарплати. Головне, що з'являються інноваційні розробки та рішення, що стимулюють економічне зростання.

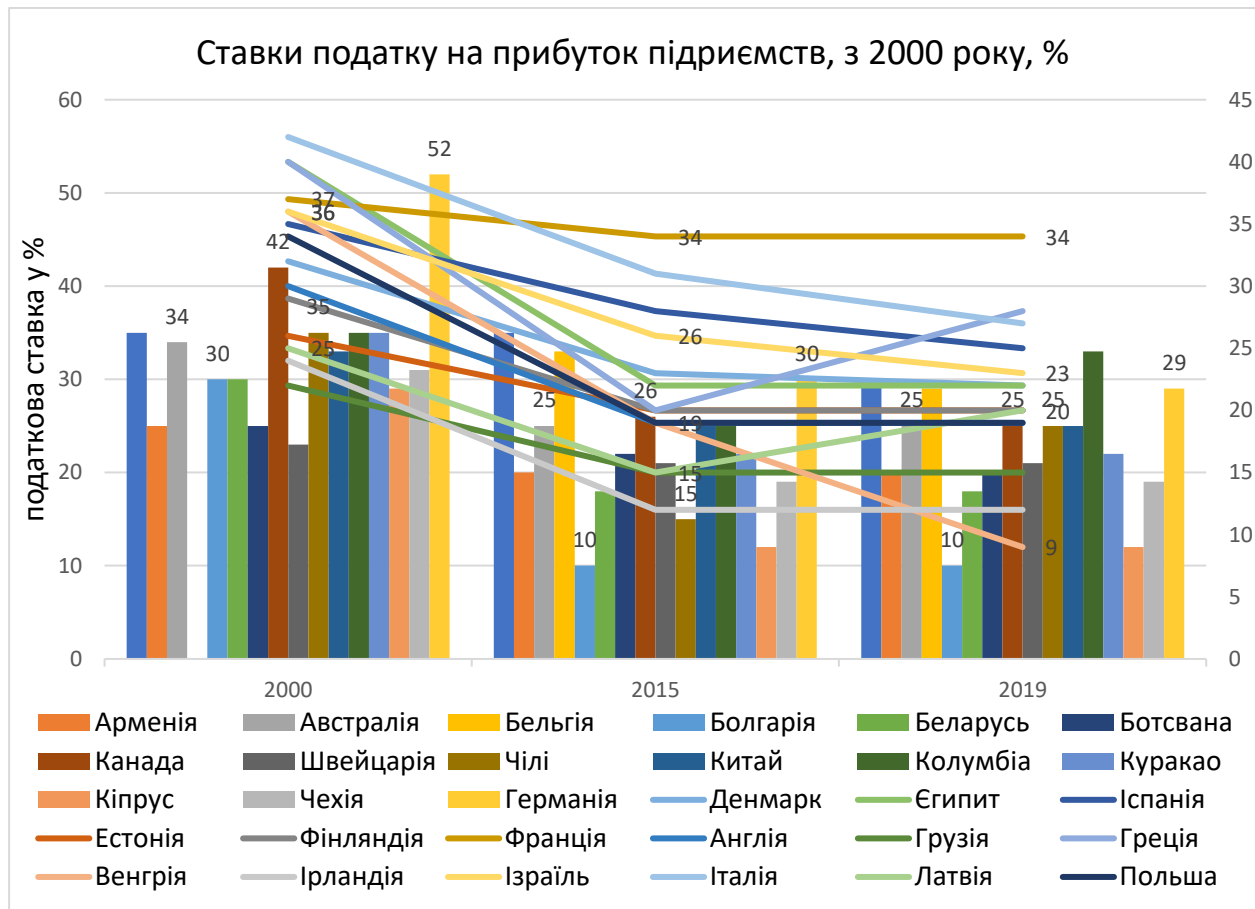
2.1.2. Вплив оподаткування на розвиток підприємницької діяльності

Одним з головних податків, що впливає на діяльність підприємств вважається Корпоративний податок (податок на прибуток підприємств). Від нього, в тому числі, залежить формування ВВП, розмір інвестицій у підприємствах, наймання робочої сили, рівень заробітних плат, тощо. Спробуємо підтвердити припущення з теоретичної частини, про те, що зниження та оптимізація корпоративного оподаткування може збільшити щорічний темп зростання в економіці; або підвищення цієї ставки податку може зменшувати накопичення основного капіталу, інвестиції у проекти, виробничу діяльність, кількість робочих місць, відкриття нових підприємств, що сповільнить економічне зростання.

Першочерговою метою є ознайомлення з рівнями ставок та динамікою корпоративного податку у країнах ЄС та Україні. Адже повинна бути тенденція до зниження податкових ставок, тоді є сенс досліджувати вплив цих показників на економічне зростання та паралельне порівняння з ситуацією податків на прибуток підприємств в Україні. Що дасть змогу до формування рекомендацій зі створення впливової податкової політики в Україні у наступних розділах.

За даними зі звіту «Corporate Tax Statistics», OECD (2019) корпоративні податкові ставки у своєму середньому значенні знижувалися на протязі двох останніх десятиліть, хоча є видима різниця між країнами, що вказуються у звіті. Доведемо це, побудувавши діаграму змін податкових ставок за 2000, 2015 та 2019 роки на основі статистичних даних, які надає Stat technology, OECD:

Діаграма 2.1.2(1):

Джерело: діаграма побудована автором на основі даних з Євростату [31]

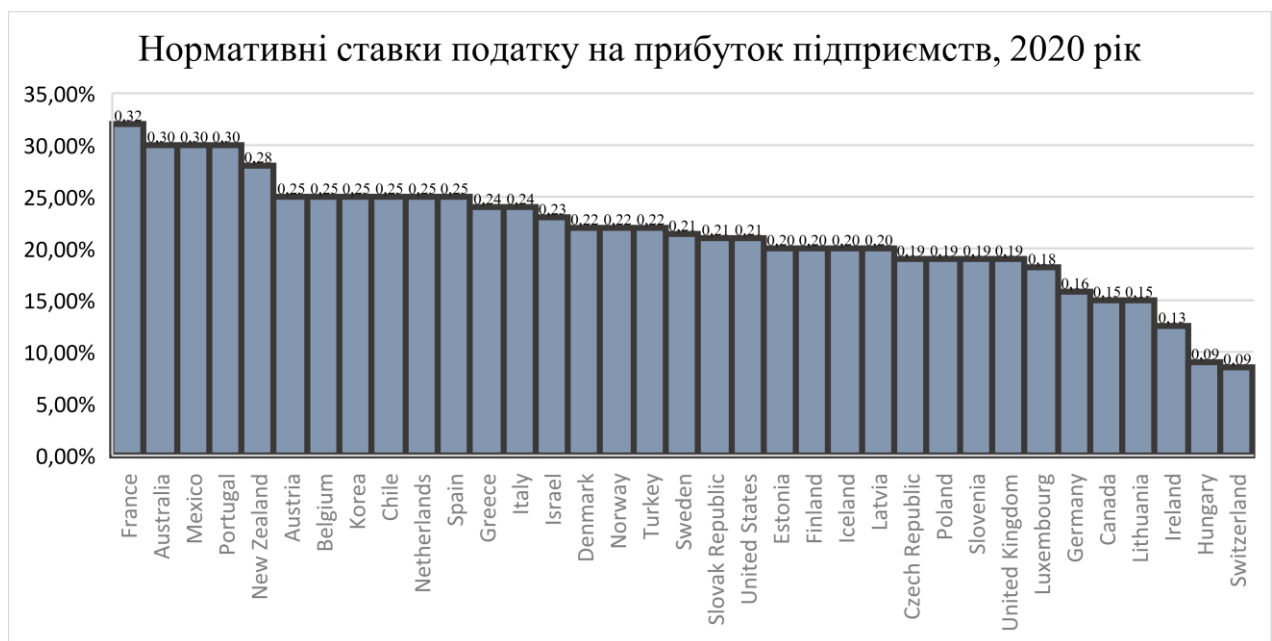
Роки були обрані таким чином (див. Додаток Б), щоб показати тенденцію зниження, адже у 2015 році в більшості досліджуваних країн, ставки корпоративного податку (КП) сягнули найнижчого рівня, після чого зросли на 1-4% у 2019 році. Розподіл корпоративний податкових ставок значно змінився з 2000 по 2019 роки. Оскільки діаграма будувалася по країнах обраних автором з даних по 94 країнах, охарактеризуємо ситуацію більш детально. В 2000 році в 12 країнах податкові ставки КП перевищували або дорівнювали 40%, в той час як в Індії в 2018 році ставка перевищувала 40%. Більше половини країн в 2000-них роках мали ставки більше 30%, у 2019 році кількість цих країн зменшилась з 94 до 18. У 2019 році середній рівень ставки по цих країнах знаходився в межах від 10% до 30%. Кількість країн з податковими ставками, рівними або більшими за 20% і меншими за 30%, зросла з 20 до 43 країн, а кількість держав з податковими ставками, рівними або більшими за 10% і меншими ніж 20%, збільшилась від 6

до 20 держав. Тільки одна юрисдикція, Угорщина (9%), мала позитивну ставку податку меншу за 10% у 2019 році.

Рівень ставки податку на прибуток підприємств (ППП = КП) в Україні мав максимальний рівень у 30% з 1996-2003 роки, поступове зниження рівня податкової ставки спостерігається у 2004 році – 25%, у 2012 – 21%. З 2014 по 2020 роки в Україні встановлена 18% ставка ППП. Статистичні дані взяті та проаналізовані автором з джерела [31].

Станом на 2020 рік, країни OECD мають такі показники рівня ставок корпоративного податку:

Діаграма 2.1.2(2):

Джерело: діаграма побудована автором на основі даних з Євростату [31]

Статистичний аналіз підтверджує той факт, що за останні 20 років в більшості з 94 досліджуваних країн спостерігається зниження ставок корпоративного податку. Тому наступним кроком дослідження буде аналіз ролі корпоративного податку у показниках економічного розвитку, використовуючи звіт «Corporate Tax Statistics», OECD (2019) [32]. Дані з бази OECD по корпоративній податковій статистиці показують, що в 88 країнах з 2000 по 2016 рік йде збільшення середніх доходів з цього виду податку, як частини від ВВП. «Середні доходи від

корпоративного податку як частка від загальних податкових надходжень збільшилися з 12,0% в 2000 році до 13,3% в 2016 році, а середні доходи від податку на прибуток збільшилися з 2,7% в 2000 році до 3,0% в 2016 році. Надходження від корпоративного податку сягнули свого максимуму в 2007 році, після знизилися в 2009-2010 роках, внаслідок кризи». Перейдемо до більш конкретних значень, адже середні показники не відображають суттєвих відмінностей між країнами: «В Єгипті, Казахстані, Малайзії, Папуа-Нової Гвінеї і на Філіппінах доходи ППП становили понад 25% від загальних податкових надходжень. У Малайзії на них припадало понад 40%. Навпаки, деякі юрисдикції, такі як Багамські Острови, Токелау, Франція, Ісландія і Словенія, зібрали менше 5% загальних податкових надходжень у вигляді корпоративного прибуткового податку. Середня частка надходжень від корпоративного податку в 2016 році також розрізнялася по ОЕСР і регіональним групам (Латинська Америка, Карибський басейн і Африка). У 2016 році середній показник по ОЕСР був найнижчим - 9,0% в порівнянні з середнім по Африці (15,3%). У 2016 році відношення доходів від корпоративного податку до ВВП для більшості юрисдикцій впало між 2% і 5% ВВП. У деяких юрисдикціях доходи від корпоративного податку становили більший відсоток ВВП; вони складають більше 5% ВВП в Малайзії, на Кубі та в Тринідаді і Тобаго. І навпаки, в 12 юрисдикціях вони становлять менше 2% ВВП.» Причини відмінностей між юрисдикціями в доходах від корпоративного податку в відсотках від ВВП аналогічні тим, які пояснюють, чому частка доходів від корпоративного податку в загальному обсязі податкових доходів різниться. Тому що не всі фірми, що працюють на територіях юрисдикцій сплачують податки саме цим юрисдикціям. Також рівень встановлених ставок впливає на надходження до ВВП [32].

Ситуація з відношенням податку на прибуток підприємств до ВВП в Україні має схожість з ситуацією в світі. Є тенденція зниження рівня ставок податку та зріст надходжень, але розберемося в цьому більш детально :

Діаграма 2.1.2(3)

Джерело: діаграма побудована автором за даними, Держкомстату [33]

Рівень номінальних надходжень корпоративного податку до бюджету України за 9 років збільшився на 41.6% (з 55 млрд грн у 2011 до 108 млрд грн у 2019 році). На мою думку таке зростання можна пояснити кризою у 2014-2015 роках пов'язаною з воєнним станом. Потрібно враховувати високу інфляцію та те, що ставка податку на прибуток залишалась незмінною. Якщо рахувати надходження податку у цінах 2010 року, то за 2016 рік надходження ППП до зведеного бюджету виходить 29 млрд. грн, замість 60 млрд. грн – різниця в два рази. Тому інфляційний вплив не можна недооцінювати. Аналізуючи співвідношення частки корпоративного податку до ВВП за офіційними даними, бачимо тенденцію до спаду і наближення до середнього показника по країнах ЕОСР.

Переходимо до основної ланки дослідження впливу корпоративного податку на фактори економічного зростання, використовуючи робочий документ МВФ (2019) [34]. В документі використовують моделі ризиків та нелінійний набір даних для більш ніж 4 млн. нефінансових компаній із 21 країни, та досліджують

на предмет впливу оподаткування на виживання фірм. В якості основної пояснювальної змінної, в документі використовують ефективну граничну ставку податку (EMTR) для кожної фірми, а не ставку корпоративного прибуткового податку в якості належного податкового навантаження на фірми. EMTR для конкретної фірми включає в себе не тільки відмінності загального податкового тягара між країнами, а також дискримінаційний характер податкових режимів по секторам і типам фірм. Автори документу знайшли достатньо підтверджень впливу високих податкових ставок на закриття молодих компаній. Застосовується модель пропорційного ризику D. Сох, характеристики фірм і систематичні відмінності між секторами та країнами. Результати дослідження С. Чевіка та Ф. Мірюгіна показують, що корпоративний податковий тягар, який вимірюється EMTR для конкретної компанії, робить досить істотний негативний вплив на перспективи виживання компаній з нелінійною структурою. Це означає, що більш низький рівень EMTR збільшує ймовірність виживання серед нефінансових компаній в вибірці. «Цей висновок не тільки статистично, але і економічно важливий і залишається надійним, коли ми ділимо вибірку на підгрупи країн. Ми проводимо оцінку для окремих вибірок і виявляємо, що негативний вплив оподаткування на перспективи виживання фірм в країнах, що розвиваються виявляється сильнішим, ніж в країнах з розвинутою економікою. Ми надаємо переконливі докази того, що вплив оподаткування на виживання фірм стає шкідливим на більш високих рівнях. Заглибившись в податкову чутливість виживання фірми, ми виявляємо нелінійну зв'язок між EMTR для конкретної фірми і ймовірністю корпоративного банкрутства. Що стосується впливу інших характеристик фірми, ми отримуємо результати, які відповідають попереднім дослідженням, і бачимо, що ймовірність виживання різниться в залежності від віку та розміру фірми, причому більш старі і великі фірми відчують менший ризик невдачі. Зосередивши увагу на фінансовий стан, ми виявляємо, що ймовірність невдачі зменшується зі ступенем прибутковості, але збільшується з рівнем заборгованості. Аналогічним чином, щодо структури та ефективності фірми ми відзначаємо, що капіталомісткість і загальна факторна

продуктивність грають істотну роль в зниженні ймовірності невдачі серед понад 4 мільйони нефінансових компаній у вибірці. Добре продумані податкові системи можуть підвищити ефективність і стимулювати інвестиції, що сприяють інноваціям і створення робочих місць.» Емпіричний аналіз, представлений в цьому документі, демонструє, що оподаткування безпомилково грає важливу роль у визначенні характеру збоїв серед нефінансових компаній в розвинених країнах і країнах, що розвиваються. Ці дані важливі для урядів країн для розробки податкових систем, оскільки EMTR для конкретної фірми охоплює не тільки відмінності в загальному податковому тягарі між країнами, а також дискримінаційний характер податкових режимів по секторам і типам фірм. Послідовний і справедливий підхід до оподаткування бізнесу важливий для зниження правової невизначеності і спотворень в розподілі ресурсів, з якими стикаються фірми. Автори зазначають, що реформи в податковій політиці і адмініструванні доходів повинні бути спрямовані на скорочення витрат на адміністрування податків, сприяння підприємництву та інноваціям, а також на заохочення альтернативних джерел фінансування, зокрема, на вирішення проблеми корпоративної заборгованості. Важливо відзначити, що перед політиками стоїть завдання не просто знизити встановлену законом ставку корпоративного податку, але вирівняти ігрове поле для всіх фірм шляхом раціоналізації диференційованого режиму оподаткування за секторами, типам основних фондів і джерелами фінансування [34].

Погоджуючись з авторами досліджень можна додати, що податок на приріст капіталу перешкоджає накопиченню капіталу, що є однією з основних засад всього економічного зростання і необхідною передумовою для більшості підприємницьких проектів.

Цей аналіз підтверджує припущення стосовно впливу оподаткування на фактори економічного зростання. На прикладі корпоративного податку, як одного з джерел наповнення зведеного бюджету країн ми прослідкували тенденцію зниження податкових ставок у 94 країнах світу з 2000 по 2019 роки. Дані були

порівняні з показниками ППП України, що дало змогу оцінити на якому рівні знаходиться наша країна та які на це впливають чинники. Досліджено залежність формування ВВП від надходжень ППП. За даними МВФ показується, що ефективна гранична ставка корпоративного податку знаходячись на високому рівні впливає на закриття молодих компаній. Надаються докази того, що вплив оподаткування на виживання фірм стає шкідливим на більш високих рівнях, що в свою чергу впливає на зниження рівня економічного розвитку через сповільнення підприємницької діяльності.

2.2. Економетричне моделювання впливу податкової системи на макроекономічні показники економічного зростання в Україні

Економетричне моделювання часто застосовується фіскальними органами для дослідження системи зв'язків між макропоказниками, що називають позитивним підходом у дослідженні. «Позитивний підхід вимагає використання економічного інструментарію дослідження явищ і процесів, серед якого слід визначати кореляційне моделювання» [36].

Для дослідження впливу, який чинить податкова система на макроекономічні фактори зростання економіки України, автором було складено економетричну модель залежності цих факторів від оподаткування. Для дослідження була взята офіційна статистика Державної статистичної служби України у вигляді квартальних даних з 2010 року, 1-го кварталу до 4-го кварталу 2019 року – період становить $T = 40$ (див. Додаток В). Модель буде реалізована в середовищі E-Views (студентська версія).

Економетричний аналіз системи оподаткування має на меті: знаходження макропоказників і даних за податковою сферою для формування моделі та пошуку взаємозв'язків; дослідження цих зв'язків; інтерпретації даних та проведення постмодельного аналізу, підтвердження гіпотези, що податкову систему можна використовувати, як інструмент впливу на стабілізацію та розвиток економіки.

Макроекономічна модель регресійного впливу оподаткування на фактори економічного зростання, буде досліджувати істотність кореляційних зв'язків між системою оподаткування та факторами економічного розвитку, такими як : ВВП, обсяг реальних інвестицій в економіку, обсяг податкових надходжень бюджету. Також, зв'язок ПДФО з видатками Зведеного бюджету України та фондом оплати праці та зв'язок ППП з обсягом реалізованої промислової продукції та ВВП.

Для початку згенеруємо методом найменших квадратів (МНК) статистичне рівняння реального ВВП. Що покаже якість стосовно правил економетричної теорії моделювання. Динаміка ВВП буде залежати від наступних показників:

- Показник реальних інвестицій в економіці. Іншими словами валове нагромадження основного капіталу (GFCF), визначається як придбання вироблених активів (включаючи придбання старих активів), включаючи виробництво таких активів виробниками для власного використання. Цей фактор є вагомою часткою ВВП.
- Рівень податкового тиску – частина від ВВП, що стягується фіскальними органам у вигляді податків і на якийсь час вилучається з основного обороту. Рівень податкового тиску має дестимулюючий вплив на реальний ВВП, тому що вилучення з економічного виробництва ресурсів, швидкіше ніж економічне зростання, результатом чого, може бути зниження інвестицій та заощаджень, що знижує економічний ріст.

Оскільки податкові надходження можуть стимулювати або дестимулювати, в залежності від податкової політики, ріст ВВП та валове нагромадження основного капіталу, підтвердимо це, показавши кореляційний зв'язок між цими показниками, використавши дані Держкомстату України.

$$GDP = f(INV_fix, SUMPOD)$$

GDP – динаміка реального ВВП, у цінах попередніх періодів (для зниження рівня інфляції). Дані з 2010q1 – 2019q4. млн. грн.

INV_ fix – обсяг реальних інвестицій в економіку (валове нагромадження основного капіталу), у цінах попередніх періодів. Дані з 2010q1 – 2019q4. млн. грн.

SUMPOD – обсяг податкових надходжень Зведеного бюджету України. Дані з 2010q1 – 2019q4. млн. грн.

Таблиця 2.2.(1) Оцінка зв'язків макро-факторів до ВВП

Sample: 2010Q1 2019Q4
Included observations: 40

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
INV__FIX	1.584041	0.354866	4.463774	0.0001
SUMPOD	2.469356	0.255630	9.659890	0.0000
C	47612.63	16733.67	2.845320	0.0072
R-squared	0.968843	Mean dependent var	543226.8	
Adjusted R-squared	0.967159	S.D. dependent var	260017.9	
S.E. of regression	47120.44	Akaike info criterion	24.43084	
Sum squared resid	8.22E+10	Schwarz criterion	24.55751	
Log likelihood	-485.6168	Hannan-Quinn criter.	24.47664	
F-statistic	575.2756	Durbin-Watson stat	1.911276	
Prob(F-statistic)	0.000000			

	GDP_FIX	INV__FIX	SUMPOD
GDP_FIX	1.000000	0.943540	0.975738
INV__FIX	0.943540	1.000000	0.912777
SUMPOD	0.975738	0.912777	1.000000

Джерело: обчислено автором на основі даних з Держкомстату України [36],
E-Views

Отримані характеристики свідчать про достатньо високу якість і адекватність згенерованого рівняння у середовищі E-Views. Бачимо тісний зв'язок між результативною ознакою ВВП та залученими факторами у моделі (коефіцієнт регресії 96% - високий). За критерієм P-prob, t-Statistic та Дарбіна-Уотсона бачимо, що модель є адекватною. Бачимо тісний кореляційний зв'язок між незалежною та залежними змінними. Це говорить нам про те, що дані підібрані правильно, вони пояснюють вплив податкових надходжень на ВВП та зв'язок з інвестиціями в економіці. Тому ми можемо використовувати ці дані для подальшого дослідження.

Перейдемо до економетричного аналізу впливу окремих видів податків на макроекономічні показники. Почнемо з **податку на прибуток підприємств**, прослідивши залежність з випуском промислової продукції та ВВП.

CPT (податок на прибуток підприємств - Corporate Profit Tax). млн. грн.

PROD (обсяг реалізованої промислової продукції - Volume of sold industrial products). млн. грн.

GDP (динаміка реального ВВП, у цінах попередніх періодів) млн. грн.

Таблиця 2.2.(2) Зв'язок ППП з *PROD* та *ВВП*

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
$\frac{C_T}{C}$	19.99498	5.746619	3.479433	0.0083
	547741.6	402439.4	1.361053	0.2106
R-squared	0.602118	Mean dependent var		1855409.
Adjusted R-squared	0.552383	S.D. dependent var		680216.1
S.E. of regression	455093.3	Akaike info criterion		29.07125
Sum squared resid	1.66E+12	Schwarz criterion		29.13177
Log likelihood	-143.3562	Hannan-Quinn criter.		29.00486
F-statistic	12.10645	Durbin-Watson stat		0.639325
Prob(F-statistic)	0.008327			

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
$\frac{GDP_FIX}{C}$	0.001607	0.011138	0.144288	0.8860
	19276.66	6691.984	2.880560	0.0065
R-squared	0.000548	Mean dependent var		20149.64
Adjusted R-squared	-0.025754	S.D. dependent var		17856.92
S.E. of regression	18085.40	Akaike info criterion		22.49230
Sum squared resid	1.24E+10	Schwarz criterion		22.57675
Log likelihood	-447.8461	Hannan-Quinn criter.		22.52284
F-statistic	0.020819	Durbin-Watson stat		0.615042
Prob(F-statistic)	0.886035			

Джерело: обчислено автором на основі даних з Держкомстату України [36], E-Views

З таблиці ми бачимо, що в однофакторній моделі зв'язок між податком на прибутки підприємств та обсягом реалізованої промислової продукції є середнім (0,500-0,799). Але модель не можна вважати адекватною за показниками Дарбіна- Уотсона, Prob та t-stat. Це може пояснюватися малою вибіркою, інфляцією, тіньовим сектором. Зв'язок R^2 , який показує 60%-ву залежність та вплив ППП на обсяг реалізованої промислової продукції, можна пояснити тим,

що залежність між випуском промислової продукції та податком на прибуток підприємств є логічною нормою, адже збільшення випуску промислової продукції, інноваційний та технічний прогрес, відкриття нових ринків її збуту та, відповідно, підвищення конкурентоспроможності провокує збільшення прибутковості від діяльності підприємства. Збільшуються податкові надходження в зведений бюджет країни. У випадку зі зв'язком ВВП та ПДФО, ми бачимо слабкий зв'язок та неадекватність моделі, що пояснюється невеликим обсягом ПДФО, який є часткою ВВП. Виходячи з цього, можна допустити, що, як частка від загальних надходжень цей податок є малим, але для підприємців він є впливовим. Тому його зниження не завдасть значних втрат для держави, але полегшить стан підприємницької діяльності.

Наступним кроком буде дослідження економетричного аналізу впливу податку з доходів фізичних осіб на ВВП (як на показник економічного росту), фонд оплати праці та на видатки Зведеного бюджету України.

GDP (динаміка реального ВВП, у цінах попередніх періодів) млн. грн.

VZB – видатки Зведеного бюджету України. млн. грн.

PDFO - податок з доходів фізичних осіб. млн. грн

FOND - фонд оплати праці. млн. грн

Таблиця 2.2.(3) Зв'язок ПДФО з ВВП

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP	0.073751	0.002739	26.93015	0.0000
C	-8818.402	1716.591	-5.137161	0.0000
R-squared	0.955218	Mean dependent var		33485.59
Adjusted R-squared	0.953901	S.D. dependent var		19341.23
S.E. of regression	4152.699	Akaike info criterion		19.55486
Sum squared resid	5.86E+08	Schwarz criterion		19.64283
Log likelihood	-349.9874	Hannan-Quinn criter.		19.58556
F-statistic	725.2332	Durbin-Watson stat		1.773984
Prob(F-statistic)	0.000000			

Джерело: обчислено автором на основі даних з Держкомстату України [36], E-Views

Таблиця 2.2.(4) Зв'язок ПДФО з видатками Зведеного бюджету України та фондом оплати праці

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
FOND	0.145230	0.049816	2.915359	0.0225
VZB	0.129052	0.031163	4.141263	0.0043
C	-44038.95	4877.063	-9.029809	0.0000
R-squared	0.995738	Mean dependent var	126081.3	
Adjusted R-squared	0.994521	S.D. dependent var	78662.05	
S.E. of regression	5822.731	Akaike info criterion	20.42025	
Sum squared resid	2.37E+08	Schwarz criterion	20.51103	
Log likelihood	-99.10126	Hannan-Quinn criter.	20.32067	
F-statistic	817.7769	Durbin-Watson stat	1.456595	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Джерело: обчислено автором на основі даних з Держкомстату України [36],
E-Views

З таблиці 2.2.(3) бачимо, що коефіцієнт детермінації у даній регресії показує, що податкові надходження мають щільний зв'язок з ВВП на 95.5%. Це дуже високий коефіцієнт детермінації і свідчить про високу пояснювальну здатність моделі. Це підтверджує гіпотезу, що оподаткування є інструментом впливу на макроекономічні показники росту і чим оптимальніша система оподаткування, тим більший ріст ВВП.

Табличні дані 2.2.(4) відображають тісний кореляційний зв'язок між податком з доходів фізичних осіб, видатками Зведеного бюджету України та фондом оплати праці. Наприклад, скорегований коефіцієнт детермінації для рівняння податку з доходів фізичних осіб дорівнює 0.995738. Це говорить про те, що 99,5738% дисперсії розміру податку з доходів фізичних осіб детермінують змінні, які вставлені у це рівняння, такі як: витрати Зведеного бюджету України, фонд заробітної плати, величину кінцевих споживчих витрат сектору загального державного управління. Слід розуміти, що фонд заробітної плати грає роль основи оподаткування доходів з фізичних осіб, відповідно, динаміка цих показників є одновекторною. Тому можна зробити допущення, враховуючи, що

R^2 дорівнює 99%, якщо заробітна плата зростає на 1 млрд. грн. в рік, то величина податку на доходи зростає в свою чергу – на 145 230 грн.

Підсумовуючи економетричне дослідження, зазначимо, що податкова система, як сукупність податкових ставок, мають зв'язок та вплив на ВВП та макроекономічні фактори, а отже і на економічний розвиток, який від цих факторів залежить. Тому підтверджується гіпотеза цього дослідження, що податкову систему можна використовувати, як інструмент впливу на стабілізацію та розвиток економіки.

Висновки до розділу II

Проводячи статистичний аналіз впливу оподаткування на детермінанти економічного розвитку, були розглянуті такі фактори, як інвестиційно-інноваційна та підприємницька діяльність. Метою дослідження є підтвердження гіпотези, що ефективним стимулюванням економіки до росту є зниження рівня податкових ставок або додаткове податкове стимулювання. В ході дослідження впливу оподаткування на інвестиційно-інноваційну діяльність, як фактору економічного зростання, було відображено рейтинги країн зі ставками податкових субсидій та витрат на дослідження та розробки. Обрані країни лідери з податкового стимулювання інноваційної діяльності: Францію та Португалію. Наведені податкові механізми цих країн та їх наслідки. Проаналізовано роботи Інституту Політичних публікацій та економістів Л. Феррейра, О. Ксав'є, які надають дослідження с приводу впливу дослідницького податкового кредиту (знижки) на розвиток інновацій в цих країнах. Дослідницько податковий кредит підвищує кількість поданих патентів на розробки та дослідження, стимулює зростання продуктивності в компаніях на 1.6% в рік та допомагає подоланню кризи. Також, компанії, які отримують вигоду від інноваційного кредиту, демонструють кращі результати співвідношення між загальними річними

витратами на заробітну плату і кількістю найму співробітників, закликаючи працювати в себе талановитих людей.

У другому пункті розділу досліджується припущення, щодо впливу зниження ставки корпоративного податку на зростання рівня підприємницької діяльності, як фактору економічного зростання. Просліджується динаміка зниження ставок податків в країнах світу та Україні. Статистичний аналіз підтверджує той факт, що за останні 20 років в більшості з 94 досліджуваних країн спостерігається зниження ставок корпоративного податку. Аналізуючи дані МВФ підтверджується припущення, щодо впливу зниження ставки корпоративного податку. Доказано, що ефективна гранична ставка корпоративного податку знаходячись на високому рівні впливає на закриття молодих компаній і навпаки.

Третій пункт на основі економетричного дослідження підсумовує значимість впливу податкової системи на формування макроекономічних факторів економічного зростання. На прикладі України підтверджується гіпотеза, що податкову систему можна використовувати, як інструмент впливу на стабілізацію та розвиток економіки. Адже за економетричним аналізом відображається тісних зв'язок між факторами економічного зростання та податковими ставками.

РОЗДІЛ III

НАПРЯМИ СТВОРЕННЯ ВПЛИВОВОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

3.1. Фактори в податковій системі України, що сповільнюють економічне зростання

Для більш дієвого формування рекомендацій, що до створення впливової податкової системи в Україні, спочатку слід дослідити, які бар'єри існують на шляху до економічного зростання.

Першою і однією з головних проблем податкової системи в Україні, що сповільнює економічне зростання є високі ставки податків та ухилення від їх сплати, що провокує зростання тіньового сектору в економіці. Тіньова (підпільна) економіка грає важливу роль в багатьох країнах. Економічні гравці ухиляються від податків і правил, працюючи в тіньовій економіці або наймаючи людей нелегально. З одного боку, ця нерегульована економічна діяльність може призвести до зниження таких показників: податкових надходжень, виробництва товарів і послуг, морального духу платників податків, податкової відповідності в цілому, та до більш високих витрат на контроль і більш низьких темпів економічного зростання. Але з іншого боку, тіньова економіка може бути потужною силою для просування інституційних змін та мотивацією до створення урядом більш ефективної, справедливої та прозорої системи оподаткування. Тому тіньова економіка має наслідки, які простягаються за межі економіки до політичного порядку. За результатами дослідження Нац. банку України 847 млрд. грн або 23,9% від реального ВВП за 2018 рік, перебуває в тіні, що складає майже $\frac{1}{4}$ від загального рівня реального ВВП [37]. В той же час рівень податкового навантаження, що рахується, як відношення фактичних податкових надходжень у зведений бюджет держави до сукупного ВВП у 2019 році становив

35.09% за даними Держкомстату. Такий рівень близький до середнього рівня податкового навантаження 30-40% в країнах ЄС за даними ОЕСР. Це говорить про те, що кількість грошової маси у формі податків до ВВП не є вищою за країни ЄС, але слід враховувати рівень ухилення від сплати податків в Україні. Тобто більша частина податкового навантаження лягає на сумлінних платників податків. Тому, сьогодення податкова система України, побудована таким чином, щоб вилучити у платників податків більшу частину їхніх доходів. Це позбавляє економічних суб'єктів стимулів до розвитку підприємств, інновацій, тощо та призводить до збитковості бізнесів або переведення їх у тінь, а фізичні особи, в свою чергу, шукають способи приховати свої реальні доходи.

Другою проблемою зазначимо не високий рівень податкових стимулів в галузі R&D України. Сумарне податкове стимулювання наукової діяльності та розробок в Україні за оцінками українських дослідників за останній час менше, ніж 1,7 відсотка від ВВП, в той час, як у ЄС цей показник 3-5 відсотків від ВВП [46]. В Україні за податковим законодавством існує декілька шляхів податкового стимулювання. По-перше звільнення від сплати податків в деяких галузях: космічна, створення програмної продукції, наукові консультації, також надається відстрочка від сплати податку на додану вартість за ст. 30 ПКУ. Існують податкові знижки, через які йде зменшення бази оподаткування. По-друге, в Україні існують спеціальні системи оподаткування, за якими інноваційні галузі оподатковуються за особливим порядком [47]. Такий спосіб та рівень оподаткування не відповідає сучасним тенденціям та потребує вдосконалення. Оподаткування в Україні має більш фіскальний напрям, а не стимулюючий, через що витрати на R&D є замалими. Тому для більш значного впливу податкової системи на економічне зростання, повинна відбутися трансформація системи податкового стимулювання інноваційний розробок та досліджень.

Третя проблема це використання офшорних зон компаніями в Україні. Офшорні податкові зони створюють правові лазівки для відстрочки оподаткування інвестицій. Спеціальні інвестиційні стратегії

використовуються для мінімізації або ухилення від податкових зобов'язань через відстрочки платежів. Замість того, щоб платити прибутковий податок з інвестиційних внесків за певний рік, в якому зароблені гроші, вони включаються до оподатковуваного доходу за той рік, в якому вони були зняті - зазвичай багато років по тому.

В Україні за даними, впродовж 15 років переведено до 170 млрд. дол. в офшори. 30 млрд. дол. з них за даними експертів знаходяться на Кіпрі, оскільки між Кіпром та Україною підписаний договір по відмову від подвійного оподаткування та підтримку іноземних інвестицій. З аналізу видно, що 90% інвестицій з 2012-2017 року з України складаються з інвестицій до Кіпру [38]. Такі дані говорять про масовий відтік капіталу з України, що опосередковано складністю конструкції податкової системи України та високим рівнем оподаткування, що призводить до зниження економічного зростання.

Четвертою проблемою виділимо вплив рівня інфляції через систему оподаткування на економічний ріст. В статті Кембріджського університету вважають, що коли підлегла сплаті сума розраховується в залежності від кількості транзакцій, а не від їх вартості, номінальне податкове зобов'язання залишається незачепленим інфляцією. Таким чином, реальна вартість податку зменшується з ростом рівня цін. Те ж саме відноситься і до податків з історичної податковою базою. Прикладами є податки на майно і спадок, в яких податкова база відсутня або не коригується. Аналогічним чином, інфляція зменшує реальну вартість історично визначених чи іншим чином фіксованих відрахувань, посібників і податкових пільг. У цих випадках, це призводить до збільшення реального податкового тягаря. Якщо податок розраховується як частина зміни номінальної вартості, інфляція також призведе до збільшення ефективних податкових ставок [39]. Вчені мають на увазі, що при знеціненні грошей, рівень податкових ставок залишається незмінним і стягується у цінах реального періоду.

Що до України, то уряд не регулює податкові ставки в залежності від рівня інфляції, який з 2011 року суттєво зріс.

На думку автора були виділені чотири основні недоліки податкової системи: високі податкові ставки, що стимулюють рівень тіньової економіки, офшорні зони, які говорять про масовий відтік капіталу з України, що пов'язано зі складністю податкової системи, сильним впливом інфляції та мале податкове стимулювання R&D. Такі фактори сповільнюють ефективний вплив податкової системи на економічне зростання.

3.2. Сучасний стан та напрями розвитку податкової системи України

За щорічним рейтингом Сплати податків від Всесвітнього банку та PwC у 2019 році Україна займає 65 місце зі 190, притримуючись світових трендів спрощення податкових систем. У 2012 році Україна займала 181 місце, у 2016 вже 107 місце, просліджується позитивна динаміка по роках. На ряду з Україною у 2019 році стоять такі країни, як: Греція (72), Казахстан (64), Таїланд (68), Узбекистан (69). В той же час, деякі країни з вищим економічним розвитком, посіли близькі до України місця, такі як: Франція (61), Саудівська Аравія (57), Японія (51), Угорщина (56), Польща (77), тощо. За рейтингом легкості сплати податків Україна з індексом 78.1 зі 100 займає високе місце на ряду з такими країнами: Сінгапур, США, Японія, Німеччина, Франція. Загальна податкова ставка в Україні у відсотках становить 45,2, що можна вважати середнім показником серед досліджуваних країн. Головною проблемою України за даними рейтингу є витрати часу підприємств на облік податків, він складає 328 годин у рік, що в декілька разів більше, ніж у розвинутих країнах. До того ж, за часом на облік Україна посідає 176 місце зі 190 [40]. Зростання у рейтингу можна пояснити зменшенням ставок податків у 2016 році, впровадження систем електронної звітності в податковому і бухгалтерському обліку.

Розглянемо головні податкові реформи в Україні за останні роки:

Таблиця 3.2(1)

• З 2007 року в Україні було схвалено Податковий кодекс. Створено Управління внутрішньої безпеки для рівномірного функціонування працівників фіскальних служб та для подолання корупції в податковій службі України. Реорганізований Департамент контролю за акцизними товарами.
• 2008 рік : впроваджене своєчасне відшкодування ПДВ для зменшення кількості вилучених коштів з обороту підприємств.

• 2010 рік : відбулося реформування Держ. Податкової адміністрації з новим складом комісії. Також відмінено перелік неефективних податкових форм.
• 2015 рік : переглянута спрощена податкова система для ФОП. Зниження кількості податків, введені сучасні стандарти подання звітності, урегульовані питання з приводу подання інформації та введені штрафи за несвоєчасне подання. Не треба платити першочерговий збір за реєстрацію авто. Введена рента за використання газових та нафто – магістралей України. Плата за використання надр (земля, радіочастотний ресурс, користування водою, лісові ресурси та інші природні). Податкове списання за витрачання електричної та теплової енергії та природного газу.
• 2016 рік: встановлено квартальний звіт для підприємств з доходами від 20 млн. грн. Акцизні ставки збільшені у 1.5 разів. Ставки податків для 3-ї групи ФОП зросли з 4% до 5% для неплатників ПДВ і з 2% до 3% для платників. Обсяг доходу за рік не повинен перевищувати 5 млн. грн.
• 2018 рік : припинення реєстрації податкових розрахунків в ЄРПН. Підняття ставок на акцизну продукцію. Збільшення екологічного податку на 11.2%. Застосовано ефективні ставки рентної сплати на добування природного газу в розмірі 12%.

Таблиця: створена автором на основі даних Державної Податкової служби України [41]

Важливо дослідити впровадження системи оподаткування України, стосовно інноваційної галузі розробок та досліджень. З 2009-2014 рр. створенні податкові пільги у вигляді ПДВ та мита на вдосконалення інноваційної галузі енергетики в Україні. Але більша кількість цих пільг стосувалася імпорту іноземної техніки – у 2012 році 1.4 млрд. грн при

основній сумі 2.5 млрд грн. Українські дослідники вважають, що такі податкові пільги не ефективні і мають, навіть, дискримінаційний характер. Користь від цих пільг є у разі застосування їх до нового та якісного обладнання, якого в Україні не має [46]. До 2010 року, використовувалися податкові стимули з ППП до операцій з ввезення обладнання для технопарків. Найбільший розмір податкової пільги становив 136.6 млн. грн, у 2004 році. До 2015 року використовувалась пільгова система на ППП зі сфери будівництва літаків – 388 млн. грн. у 2014 році. Також, в Україні використовувалась бюджетна підтримка науково-дослідницьких робіт у різних напрямленнях: у сфері космічних розробок – 30 млн. грн у 2015 році, в енергетиці – фінансове стимулювання наукової інфраструктури, у сфері паливної енергетики – 5.9 млн. грн у 2016 році [46]. Додатковий вплив на інноваційні розробки та дослідження українських підприємств могли бути за рахунок інших податкових та бюджетних програм. Оскільки, наразі переважає стимулювання низькотехнологічних галузей, тому рівень інноваційного розвитку в Україні є низьким.

Перейдемо до стратегічних напрямів розвитку податкової системи в Україні:

В «Стратегії 2020» України, метою податкової реформи було створення простої, справедливої, з малими витратами часу на сплату податків податкову систему. Основним завданням є переведення від наглядово-каральної системи до обслуговуючої, що допомагає у рахуванні та сплаті податків, а не нараховує санкції та переоплати. Пріоритетними є зменшення податкових ставок, впровадження е-сервісів, детінізація, покращення законодавства, реформування ПДВ, тощо [42].

В «Стратегії 2030» завданням є досягти збільшення продуктивності, через диверсифікації, технологічного прогресу, створенні податкових стимулів для інноваційного росту та збільшенні робочих місць. Модернізувати бюджетно податкову політику, впровадженням європейської системи

управління в системі оподаткування. Отже, напрямом є введення системи податкового стимулювання економічних суб'єктів до застосування інноваційних заходів через модернізацію Податкового кодексу України [43].

Отже, Україна знаходиться в умовах євроінтеграції, тому слідує світовим нормам і стандартам економічного розвитку, що простежується у законодавчих реформах. Але слід враховувати, що мало просто слідувати чийсь схемі розвитку, це може спрацювати при надійній фінансовій основі, яка складається з високих доходів та видатків бюджету. Україна має повноцінну законодавчу та податкову базу, що керує податковим механізмом. Але не можна вважати українську податкову систему ефективною через її неоптимальне поєднання прямих та непрямих податків, велике податкове навантаження, прогресуючий сектор тіньової економіки, негнучкість системи оподаткування. В той же час за номінальними змінами Україна займає середні позиції в європейських рейтингах.

3.3. Рекомендації формування впливової податкової системи в Україні

Не можна зі сто відсотковою впевненістю стверджувати, що якісь зміни в податковій системі принесуть гарантоване економічне зростання, але можна спробувати припустити на основі попередньо проаналізованої інформації та рекомендацій А. Лаффера, які зміни теоретично можуть сприяти економічному зростанню.

На основі роботи можна виділити, що одним з дієвих інструментів податкової системи є зменшення рівня ставок податків. В сфері інноваційних підприємств податкове стимулювання збільшує мотивацію для винахідників в області R&D, стимулює відкриття інноваційних підприємств, що провокує збільшення кількості патентів. Також це сприяє росту здорової конкуренції під час змагання за податкові програми. При пониженні податкових ставок шанси фірм на виживання збільшуються, більше підприємств готові платити податки та менше уходити в тіньовий сектор.

На думку автора, Україні не вистачає прогресивності в оподаткуванні, в тому плані, що ставки для бідних та багатих однакові, через що перші відчують більший податковий гніт, а другі можуть навіть не сплачувати встановлену ставку податку, переводячи гроші в офшорні зони або у тіньовий сектор.

Враховуючи сьогоденні реалії податкової системи України, які є нестабільними, а в деяких пунктах навіть мають протиріччя, приведемо список рекомендацій, на які уряду слід звернути увагу в першу чергу :

- Впровадження справедливої, стабільної та єдиної податкової системи.
- Зменшення сукупного податкового навантаження. Зведення кількості податків до мінімуму. Переведення відповідальності за сплату податку на громадянина та господарства, минуючи посередників, встановлюючи рівні умови для всіх.

- Впровадження такої системи фіскального контролю, яка гарантуватиме обов'язковість покарання за вчинення податкового злочину та водночас не обтяжуватиме сумлінних платників податків податковими перевітками.
- Регулювання податкових змін в залежності від інфляційних процесів.
- Створення привабливої для інвесторів податкової системи.

Стосовно податкового стимулювання інноваційної діяльності, автором рекомендовано використання класичних інструментів, які використовуються у країнах ЄС, таких як:

Податкова знижка – податкові знижки на R&D мають декілька ключових сфер порівняння з альтернативою прямих субсидій. Це пов'язано з тим, що податкові знижки, як правило, простіше адмініструвати. Щоб прийняти рішення про одержувачів прямих субсидій, урядовий орган повинен зібрати групу експертів, які оцінюють потенційну цінність кожного проекту, а потім він повинен періодично контролювати одержувачів на предмет відповідності конкретним правилам кожної політики субсидування. Податкові пільги, з іншого боку, дозволяють фірмам вибирати найбільш вигідні проекти, і, як агенти, які знають ринок краще, ніж політики, ці фірми повинні мати більше можливостей для вибору проектів з кращими перспективами. Недоліком є те, що уряд в кінцевому підсумку субсидує багато проектів, які були б реалізовані незалежно від державної підтримки.

Податкові канікули – звільнення від сплати податку суб'єкта інноваційної діяльності на певний термін. Це зменшує податкове навантаження і дає можливість інвестувати збережені кошти у розробки.

Застосування диференційованих ставок або їх зменшення – впровадження ставок податків в залежності від ситуації в якій знаходиться підприємство або від характеристик та рівня розвитку компанії.

З приводу рекомендацій, щодо вдосконалення податкової системи України, автор розділяє погляд А. Лаффера, який у 2015 році приїхав до України, щоб стати радником тодішнього міністра фінансів. Його покликали, як практика, який був реформатором при уряді США (За часів Р. Рейгана) та прем'єр-міністра Великобританії Маргарет Тетчер, а також одним з «чиказьких хлопчиків», які проводили неоліберальні реформи в Чилі на запрошення диктатора Августо Піночета. Виступаючи на 12-й Ялтинській конференції з європейської стратегії в Києві, Артур Лаффер розглядає п'ять важливих напрямлень для реформ в Україні : податки, державні видатки, грошово-кредитну політику, торгову політику і закони. «Те, що кожен хоче зробити, це збирати податки таким способом, який нанесе найменшу шкоду економіці», - сказав 75-річний Лаффер. «Ми оподатковуємо людей, які їдуть по шосе, щоб змусити їх припинити перевищувати швидкість. Ми оподатковуємо цигарки, щоб люди не курили. З якого дива ми оподатковуємо людей, які отримують дохід від підприємств, які наймають людей чи підприємців, які роблять інвестиції в економіку? » [44]. Лаффер приводить дані з США World Factbook, що з 1991 року близько 43 000 людей покидають Україну у рік. В Україні не високий рівень народжуваності в світі і один з найвищих показників смертності. Виробництво в Україні також дуже низьке, якщо порівнювати з іншими європейськими країнами. За словами Лаффера, валовий внутрішній продукт на душу населення в Україні в 2014 році склав 3083 дол. США, що становить приблизно 1\8 від середньоєвропейського. На його думку те, як працює оподаткування, може привести к занепаду економіки. Тому він вважає за краще повернутися до основ: «мати найменшу з можливих податкову ставку на максимально можливій податковій базі» в якості кращого шляху для людей, які декларують свої доходи і платять свої податки. Лаффер називає оптимальною ставкою «все по 10», тобто зробити всі податкові ставки по 10%, адже наразі в Україні більше 90 податків і всі з ними шахраюють. Україна повинна наслідувати Америці 1912 року, за рік до вступу в силу прибуткового податку. «Зовнішня торгівля була основним джерелом наших федеральних податкових надходжень», - сказав він. Державні витрати в Америці

складають всього 2,5 відсотка валового внутрішнього продукту, тоді як в Україні зараз - 45 відсотків [44].

Тому основні рекомендації від А. Лаффера:

- 1) Зменшення податкових ставок до 10-15 відсотків.
- 2) Стриманість у розмірі видатків та витрат зі Зведеного бюджету.
- 3) Зменшення бюджету.
- 4) Зробити валютну прив'язку до долара чи євро.
- 5) Зробити більше соціальних гарантій для підприємців, ніж для людей, які не працюють.
- 6) Брати приклад з податкових політик країн, у час, коли вони тільки розвивались, а не зараз, коли вони розвинуті.

Висновки до розділу III

В Україні є багато бар'єрів до створення ефективної податкової системи, які сповільнюють економічне зростання. Головними з них є : високе податкове навантаження від якого підприємства закриваються, або уходять в тіньовий сектор, щоб не сплачувати податки; низький рівень податкового стимулювання інноваційної діяльності у країні; офшорні схеми, які використовуються для ухилення від сплати податків у країні, де фізично розташовані підприємницькі потужності, що провокує вивід інвестицій та капіталу з України; високий рівень інфляції, який знижує номінальну вартість грошей і людям складніше платити податки за старою відсотковою ставкою, що пов'язано з нееластичністю податкової системи України.

За поточним станом податкової системи у світі, Україна займає хороші позиції, але слід враховувати, що рейтинги оцінюються за структурою

податкових систем, а не за кінцевим впливом на гаманець платників податків. Напрямами розвитку є модернізація бюджетно-податкової політики, впровадження європейської системи управління в систему оподаткування, застосування інноваційних заходів через удосконалення Податкового кодексу України.

Рекомендаційні заходи цього розділу спрямовані на створення гнучкої, справедливої системи оподаткування, в якій на певний час потрібно знизити ставки податків, переймаючи досвід інших країн. Впровадження більш жорсткої фіскальної системи контролю, подолання корупції та створення сприятливих умов для інвесторів. А також стриманість у розмірі видатків та витрат зі зведеного бюджету, більше соціальних гарантій для підприємців, ніж для людей, які не працюють.

ВИСНОВКИ

Наразі, у вік хай-тек технологій, індустріального підйому, промислових революцій, як ніколи важливе правильне формування бюджетів держав та раціональних видатків з цих бюджетів. Для цього створюються ефективні податкові системи, які в першу чергу підтримують інтереси суспільства, формуючи від цього політику економічного зростання. Економісти, ще декілька століть тому, розуміли, що за сплату податків людство отримує користь від держави у якій з'являються кошти на розвиток суспільних благ, гарантій захисту, медицини, освіти тощо. Ефективність сплати податків залежить від принципів прозорості, справедливості, рівності, пропорційності, тощо, які будуть актуальними і надалі. Системи податків та сукупне економічне зростання корелюють та показують взаємозалежність, адже економічне зростання, яке обумовлюється технологічним прогресом, більшими обсягами виробництва та формуванням більшого капіталу в країні, впливає на податкові зміни у вигляді фіскального регулювання, так і реформи в податковій системі можуть бути мотивацією для економічного підйому, оскільки оподаткування має механізми впливу на фактори економіки.

Роль податкової системи простежується у таких економічних механізмах: як формування ВВП, стимулювання росту інвестицій, забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку та розвитку підприємницької діяльності. На макроекономічному рівні – рівень податків – це прямий показник ролі податків в економічному житті країни і підраховується як частина грошової маси податків до ВВП. Огляд основних факторів у формуванні яких є роль податків дозволяє перейти до більш детального ознайомлення з впливом податкової системи. Головними елементами, які детермінують рівень економічного зростання, є рівень податкового тиску та структура оподаткування. Завданням фіскальної політики можна вважати знайдення рівноваги між поповненням бюджету та оптимальними ставками, які будуть справедливими для усіх економічних агентів.

Методом економетричного аналізу доведено, що податкова система, як сукупність податкових ставок, має вплив на ВВП та макроекономічні фактори, а отже і на економічний розвиток, який від цих факторів залежить. Тому податкову систему можна використовувати, як інструмент впливу на стабілізацію та розвиток економіки.

Одними із дієвих інструментів податкового впливу є зміна рівня податкових ставок, або їх кількості. В більшості досліджень, ефективним стимулюванням економіки до росту вважають зниження рівня податкових ставок або додаткове податкове стимулювання. В сфері інвестиційно-інноваційної діяльності більшість європейських країн вводять податкові стимули та пільги, які можуть повертати відсотки від сплачених податків, або звільняти від сплати на певний період. В Україні слабо простежуються показники ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності. На прикладі Франції, ми бачимо інвестування коштів в знижки податкових кредитів на дослідження, які за 11 років вирости втричі (100 млн. євро). Великі компенсації на витрати та амортизацію засобів фірм в сфері R&D. Також, на прикладі Португалії видно стійке зростання державного фінансування досліджень і розробок, збільшення податкових стимулів в порівнянні з прямою підтримкою. Результатом таких змін у системі податків, можна назвати збільшення стимулів для винахідників розвивати інновації, збільшення кількості патентів, наукових досліджень, інновацій, сприяння здоровій конкурентній боротьбі за державну підтримку в сфері інновацій, приток талановитих людей. Головне, що з'являються інноваційні розробки та рішення, що стимулюють економічне зростання.

Зниження та оптимізація корпоративного оподаткування може збільшити щорічний темп зростання в економіці. Корпоративні податкові ставки у своєму середньому значенні знижались на протязі двох останніх десятиліть в країнах світу та Україні. За дослідженнями корпоративне оподаткування напряму впливає на виживання фірм. Високий корпоративний податковий тягар, що вимірюється ефективною граничною ставкою податку для конкретної компанії,

робить досить істотний негативний вплив на перспективи виживання компаній. Більше всього від високих податків страждають підприємства у країнах, що розвиваються. Такі дані можуть бути корисними урядам країн для розробки податкових систем.

Податкова система України складається з великої кількості податків, на сплату яких, підприємствами витрачається багато часу. В той же час Україна посідає не останні місця в рейтингу Всесвітнього банку. Впроваджуються стратегії, пріоритетами яких є зменшення податкових ставок, впровадження е-сервісів, детінізація, покращення законодавства, реформування ПДВ, тощо. В цілому Україна знаходиться в умовах євроінтеграції, тому слідує світовим нормам і стандартам економічного розвитку, що простежується у законодавчих реформах. Але слід враховувати, що мало просто слідувати чийсь схемі розвитку, це може спрацювати при надійній фінансовій основі, яка складається з високих доходів та видатків бюджету. Україна має повноцінну законодавчу та податкову базу, що керує податковим механізмом. Але не можна вважати українську податкову систему ефективною через її неоптимальне поєднання прямих та непрямих податків, велике податкове навантаження, великий сектор тіньової економіки, негнучкість системи оподаткування.

Україні слід зосередити увагу на реформуванні податкової системи в таких моментах, як: розміри податкових ставок, їх кількість, принципи оподаткування, податкове стимулювання інноваційного сектору економіки, контроль тіньового сектору, врахування інфляції, створення умов для інвестицій та соціальних гарантій для підприємців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Edwin R. A. Seligman. The Income Tax: A Study of the History, Theory, and Practice of Income Taxation at Home and Abroad – New York: The Lawbook Exchange, Ltd., 2004. – 743 с.
- [2] Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. Податкова система: навчальний посібник; за ред. В.Г. Баранової. – Одеса: БМВ, 2014. – 344 с.
- [3] A. Smith, 1723-1790. The Wealth of Nations / Adam Smith ; Introduction by Robert Reich ; Edited, with Notes, Marginal Summary, and Enlarged Index by Edwin Cannan. New York :Modern Library, 2000. – 1130 с.
- [4] S. J. Mill. The Basic Writings Of John Stuart Mill: : On Liberty, the Subjection of Women and Utilitarianism. The Modern Library. – 2002 - №26 – С. – 400.
- [5] E. Roy Weintraub. "Neoclassical Economics". The Concise Encyclopedia Of Economics. – 2007 - Retrieved, 2020, from <http://www.econlib.org/library/Enc1/NeoclassicalEconomics.html>
- [6] Laffer A. B. The Laffer curve: Past, present, and future //Backgrounder. – 2004. – Т. 1765. – pp. 1-16.
- [7] Robertson J. The New Economics of Sustainable Development: A Briefing for Policy Makers / J. Robertson. – London. – 1999 – pp. 1-9.
- [8] Курсова робота на тему: «Принципи побудови податкової системи України»//Жуленков Микола Вікторович : спец. 6.030501 "Економіка" / ., 2019. – 32 с.
- [9] Contributors: Charles E. McLure, Maria S. Cox and Others (See All Contributors) Article Title: Taxation Publisher: Encyclopædia Britannica, inc. Date Published: October 18, 2019 URL: <https://www.britannica.com/topic/taxation>.

- [10] Jean-Christian Ptifis. Book of Louis XIV. Glory and trials. Posted by: Jean-Christian Ptifis. Pegasus Books; 1 edition (March 5, 2019) – pp. – 488.
- [11] Schumpeter, J. A. Capitalism, socialism, and democracy. New York: Harper Perennial Modern Thought. - APA (6th ed.) – 2008. – pp.- 431.
- [12] Третьякова О.В. Вплив податкової політики на економічний стан та подальший розвиток країн. Чернівці к.е.н., доцент, Буковинський державний фінансово-економічний університет \УДК 336.2, 2014. - Вип. 5(4). - С. 147-149.
- [13] N. A. Saidin. The Role of Tax on Economic Growth. School of Accounting and Business Management FTMS College. Vol. 4 (No.2), November, 2016. pp. - 242-250.
- [14] A. Johansson, C. Heady, J. Arnold, B. Brys and L. Vartia. Taxation and economic growth economics department working paper. Développement Économiques Organisation for Economic Co-operation and Development. No. 620. – 2008 – pp. – 82. - Джерело доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/taxation-and-economic-growth_241216205486
- [15] Горобінська І.В.Кривошеєва Т.О. Вплив оподаткування на інвестиції та економічне зростання в Україні. УДК 336.226 - 2010. – С. 258-261.
- [16] Бажал Ю.М. Інвестиційні ресурси та пріоритетні напрями інноваційного розвитку / Ю.М. Бажал, І.В. Одотюк // В кн.: Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Геєця. – К.: Ін-т екон. прогнозів; Фенікс, 2003. – С. 684-694.
- [17] І. В. Розпутенко. Мікро-, макро економіка в державному управлінні. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення слухачами дисципліни “Публічні фінанси”. Національна академія державного управління при Президентові України. Київ. – 2008. - С. 104.
- [18] Johansson, Å., et al. "Taxation and Economic Growth", OECD Economics Department Working Papers, No. 620, OECD Publishing, Paris, - 2008.- pp.- 120. <https://doi.org/10.1787/241216205486>.

- [19] Scully, G. W. Tax rates, tax revenues and economic growth. Dallas: National Center for Policy Analysis. NCPA Policy Report No. 292. – 1991.- pp. 1-15.
- [20] Stiglitz, J. E. Economics of the public sector. 3rd edition. W.W Norton & Company, Inc. – 1999. – pp. – 848.
- [21] King, G., & Rebelo, S. Public policy and economic growth: developing neoclassical implications. Journal of Political Economy. Working Paper No. 3338. – 1990.- pp – 35.
- [22] Lee, Y., & Gordon, R. H. Tax Structure and Economic Growth. Journal of Public Economics. – 2005. – pp. - 1027-1043.
- [23] Karras, G., & Furceri, D. Taxes and growth in Europe. South-Eastern Europe Journal of Economics. - 2009. – pp. 181-204.
- [24] Ткачик Л.П. Оцінка рівня податкового навантаження в Україні [Електронний ресурс] / Ткачик Л.П., І.С. Саніна. – Режим доступу :<http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/13-2015/48.pdf>
- [25] Gale, W. G., & Samwick, A. A. Effects of income tax changes on economic growth. Economic Studies, - 2014. – Режим доступу: https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/06/09_Effects_Income_Tax_Changes_Economic_Growth_Gale_Samwick.pdf.
- [26] European Innovation Scoreboard. - 2019.- [Електронний ресурс] https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/innovation/scoreboards_en
- [27] OECD R&D tax subsidy (RDTAXSUB) dataset 2019/2. For general and country-specific notes on the time-series estimates of implied marginal tax subsidy rates on R&D expenditures (based on the B-index), – Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/rd-tax-stats-bindex-notes.pdf>
- [28] Appelt, S., F. Galindo-Rueda and A. González Cabral (2019), "Measuring R&D tax support: Findings from the new OECD R&D Tax Incentives Database", OECD

Science, Technology and Industry Working Papers, No. 2019/06, OECD Publishing, Paris, – Режим доступу: <https://doi.org/10.1787/d16e6072-en>.

[29] IPP report №22, March 2019: “Impact assessment of the 2008 research tax credit reform” - Antoine Bozio, Sophie Cottet and Loriane Py.

[30] Ferreira, L. P., Xavier, A. L., & Polonia, D. F. (2019). R&D Tax Incentives: How Do They Impact Portuguese Start-ups?. *Journal of Technology Management & Innovation*, 14(1), 34-39. <https://doi.org/10.4067/S0718-27242019000100034>

[31] Statutory corporate income tax rate [Електронний ресурс] // Powered by .Stat technology | © OECD. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=78166#>.

[32] Corporate Tax Statistics Database [Електронний ресурс] // OECD. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/corporate-tax-statistics-database-first-edition.pdf>.

[33] Річний звіт про виконання Державного бюджету України [Електронний ресурс] // Державна казначейська служба України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2019-rik>.

[34] IMF Working Papers (2019) 19/78//Serhan Cevik & Fedor Miryugin, "Death and Taxes: Does Taxation Matter for Firm Survival?", International Monetary Fund.

[35] Доцент Кончин В.І. Курс «Міжнародна економіка». Інструкції зі застосування електронних статистичних пакетів SPSS та Statistica для проведення кореляційного, регресійного, кластерного та факторного аналізу і побудови Scatterplots. – 2017. - С.-52.

[36] Статистична інформація [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html.

- [37] Дослідження тіньової економіки в Україні [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuyaye-v-tini>.
- [38] Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. – 2018. – С. 154–158.
- [39] Immervoll, Herwig. "The impact of inflation on income tax and social insurance contributions in Europe," EUROMOD Working Papers EM2/00, EUROMOD at the Institute for Social and Economic Research. 2000.
- [40] Paying Taxes 2019 [Електронний ресурс] // publication by the World Bank Group and PwC. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/thematic-reports/paying-taxes-2019>.
- [41] Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс]. -2020. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovе-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/page2>
- [42] Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
- [43] Стратегія сталого розвитку України до 2030 року [Електронний ресурс] // Законодавство України – Режим доступу до ресурсу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf.
- [44] Артур Лаффер виступає на 12-й Ялтинській конференції з європейської стратегії 11 вересня в Києві [Електронний ресурс] // Ялтинська Європейська Стратегія (YES). – 12. – Режим доступу до ресурсу: <https://yes-ukraine.org/ua/news/sammit-2015>.

[45] Schumpeter J. (1934). *Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Harvard University Press, Cambridge, MA. pp. – 255.

[46] Бюджетно-податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні. (№ держреєстрації 0113U005571) та "Фінансове забезпечення структурної модернізації реального сектора економіки України" (№ держреєстрації 0113U00. – 2016. – С. 41–55.

[47] Податковий кодекс України – 2020. - [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

ДОДАТКИ

Додаток А

Країни	Великі підприємства (ставки податкових субсидій) 2019 рік	Малі та середні підприємства (ставки податкових субсидій) 2019 рік
Франція	0,43	0,43
Португалія	0,39	0,39
Чілі	0,34	0,34
Колумбія	0,34	0,34
Іспанія	0,33	0,33
Літва	0,31	0,31
Канада	0,13	0,31
Нідерланди	0,15	0,31
Ірландія	0,29	0,29
Словачія	0,28	0,28
Великобританія	0,11	0,27
Бразилія	0,27	0,27
Корея	0,02	0,26
Ісландія	0,24	0,24
Норвегія	0,21	0,23
Польща	0,22	0,22
Мальта	0,22	0,22
Чехія	0,21	0,21
Словенія	0,21	0,21
Венгрія	0,2	0,2
Японія	0,17	0,2
Австралія	0,1	0,19
Нова Зеландія	0,18	0,18
Австрія	0,17	0,17
Північна Африка	0,16	0,16
Бельгія	0,15	0,16
Росія	0,11	0,11
Румунія	0,08	0,08
Греція	0,08	0,08
Китай	0,23	0,08
Мексика	0,06	0,06
Турція	0,06	0,06
Швеція	0,05	0,05
США	0,05	0,05
Італія	0,04	0,04
Латвія	-0,01	0
Швейцарія	-0,01	-0,01
Німеччина	-0,02	-0,02

Додаток Б

Рік	2000	2015	2019
Країни	Ставка податку на прибуток підприємств, %	Ставка податку на прибуток підприємств, %	Ставка податку на прибуток підприємств, %
Аргентина	35	35	30
Арменія	25	20	20
Австралія	34	25	25
Бельгія	40	33	29
Болгарія	30	10	10
Беларусь	30	18	18
Ботсвана	25	22	20
Канада	42	26	25
Швейцарія	23	21	21
Чілі	35	15	25
Китай	33	25	25
Колумбія	35	25	33
Куракао	35	22	22
Кіпрус	29	12	12
Чехія	31	19	19
Германія	52	30	29
Денмарк	32	23	22
Єгипет	40	22	22
Іспанія	35	28	25
Естонія	26	20	20
Фінляндія	29	20	20
Франція	37	34	34
Англія	30	19	19
Грузія	22	15	15
Греція	40	20	28
Венгрія	36	19	9
Ірландія	24	12	12
Ізраїль	36	26	23
Італія	42	31	27
Латвія	25	15	20
Польща	34	19	19

Додаток В

Квартали	GDP_fix	INV_fix	SUMPOD
2010q01	217 074	31 363	50345.3
2010q02	255 545	39 447	55353.5
2010q03	300 446	50 760	72365.3
2010q04	306 281	62 297	78056.9
2011q01	258 591	35 194	73 045,6
2011q02	310 277	47 986	80 660,0
2011q03	368 488	65 329	88 715,7
2011q04	362 635	80 894	92 270,6
2012q01	292 324	48 118	83 560,8
2012q02	346 005	64 451	92 642,7
2012q03	387 109	66 638	87 422,0
2012q04	379 231	87 588	96 941,7
2013q01	303 753	51 963	87 643,3
2013q02	354 814	53 566	86 555,4
2013q03	398 000	62 921	88 178,3
2013q04	408 631	78 604	91 591,1
2014q01	316 905	44 009	83 519,7
2014q02	382 391	51 329	90 452,2
2014q03	440 476	55 118	87 020,9
2014q04	447 143	73 871	106 519,1
2015q01	375 991	45 458	112 631,1
2015q02	456 715	58 926	119 085,7
2015q03	566 997	70 355	127 619,6
2015q04	588 841	94 683	148 299,5
2016q01	455298	57 773	146 940,8
2016q02	535 701	77 919	153 965,2
2016q03	671 456	96 083	159 645,3
2016q04	722 912	136 916	190 230,5
2017q01	592 523	74 667	199 335,7
2017q02	665 233	102 830	187 402,3
2017q03	834 287	118 798	208 797,0
2017q04	891 839	174 032	232 623,9
2018q01	705 977	105 476	223 062,0
2018q02	810 174	143 364	233 601,5
2018q03	994 810	157 393	252 256,3
2018q04	1 049 635	222 063	277 428,7
2019q01	815 123	128 308	246 503,4
2019q02	932 677	157 337	257 945,0
2019q03	1 111 862	178 471	270 351,8
2019q04	1114902	252 071	295 521,7